

34703, III, 4, 9, 23

Povesti

slovenskemu ljudstvu

v pouk in zabavo.

Zbral in uredil

ANDREJ KALAN,

urednik »Domoljuba».

ponatis iz »Domoljuba».

II. zvezek. — Cena 20 kr.

V LJUBLJANI, 1891.

Založba tiskovnega društva.

Tisk »Katoliške Tiskarne«.

Dobiva se v »Katoliški Bukvarni«

L

Terno!

Lep pomladni dan! Ljudje hité od krščanskega nauka iz cerkve domov. Med njimi sta že bolj pri zadnjih oče in mati z dvema ofrokoma; manjši je bil star sedem, starejši deset let. Šli so memo neke lične hiše, okrog katere se je razprostiral krasen vrt. Vse je bilo v zelenju in cvetju. Žena je zvedavo pogledovala na vrt, in zdelo se je, kakor da bi večkrat vzdihnila. Mož to opazi in skoro da vé, kaj da bi mati radi imeli.

„Le potrpi nekoliko časa; ta vrtič s hišico vred bo še naš, in ako Bog dá, še kmalu. Le popolno se na-me zanesi.“

„Taka tolažba je pač po ceni; le skrbi, da te ne bo prehitel sodnji dan.“

„Nikar ne bodi tako nezaupljiva; na svetu je vse mogoče. Koliko je ljudi, ki so kar čez noč obogateli. Poglej le na Lovretovega očeta; pred desetimi leti je še gostoval in danes je on najbogatejši mož v našem trgu. Le sreče je treba imeti.“

Mojster Lesnik, s katerim smo se že nekoliko seznanili, je mizar po svojem rokodelstvu. Živel je prav zadovoljno in srečno s svojo ženko in otrokoma. Hišica, v kateri je prebival, bila je njegova in niti krajcarja dolga ni bilo na njej. Tržani so mu radi naročali delo, ker ni bil predrag in je prav lično in trdno izdeloval naročena dela. Poleg velikih vrat je pri hiši prebil okno ter napravil še stranska vratica, skozi katera so se videle lepe mize, postelje, stoli itd., ki so bili pri Lesniku na prodaj za nizko ceno.

Deset let je bil že oženjen, a vkljub vsej svoji pridnosti si ni mnogo prihranil za otroke in za starost. Imel je namreč veliko napako, ki mu je mnogo škodovala. Rad bi bil kar čez noč — bogat. Najbolj želel je kupiti sosedovo hišo z lepim vrtom, ker ni imel pri svoji hiši nič vrtiča. Toda v ta namen on ni varčno hranil svojega prislužka, marveč je strastno stavil v loterijo. Za to mu ni bilo nikoli denarja preveč. Doma je stiskal in skoparil, vzlasti za-se ni imel prav nobenih potreb, le da je v soboto mogel toliko več dati na številke, ki mu po njegovem mnenju prej ali pozneje morajo donesti — terno.

Po dokončanem delu je zvečer rad zahajal v bližnjo gostilno na kozarec vina; vlekla ga je tje vzlasti družba prijateljev, ki se je ondi zbirala, bili so loteristi kakor Lesnik. Zanimivo jih je bilo poslušati, kako so moževali, ugibali številke in raču-

nali dobitke; šlo je seveda vselej na tisoče, o katerih srečolovci tako radi sanjajo.

Ko bi bili ti možje vsako leto poslali v hranilnico denar, ki so ga zastavili, sčasoma bi bili res premožni. — Tako se je zgodilo, da Lesnik v desetih letih, odkar je oženjen, ni pri svojih dobrih zaslužkih nič prihranil in le vesel je moral biti, da je še vedno brez dolga. — Žena njegova je sicer bolj trezno mislila, vendar s časoma se je tudi navzela moževih željâ in večkrat sanjala o tisočih, ki jih jim bo prinesla loterija. Ker sta pa že deset let brezvspešno pričakovala dobitka, jela je žena obupavati in skrbelo jo je, kaj jima donese prihodnost, kam bosta z otrokoma in kaj bodo začeli, ako bi se kaka bolezen vselila v hišo.

„Kaj bo iz tega!“ tožila je nekega dne, ko ji mož ni hotel dati potrebnega denarja, češ, da morajo danes zastaviti veliko denarja, ker številke, na katere že dolgo stavijo, morajo vsaki čas priti. Ženi sicer ni hotelo iti v glavo, a možu ni upala ugovarjati in dvomi so jo še vedno motili, morebiti bo le res sreča poiskala moža in ž njim celo družino.

Nekaj tednov pozneje sedela sta oče in mati pri južini, ko nekdo prihiti v hišo s pismom. Bil je telegram. Lesnik ga skoro ni upal odpreti, ker je mislil, da bo zvedel kako veliko nesrečo ali smrt. Naposled vendar le odpre. V istem trenutku skoči po koncu, skače sem ter tje ter vpije ves iz sebe: „Zadeli smo! Zadeli smo! — Deset tisoč goldi-

narjev smo zadeli! — Žena, le poglej, zadeli smo, tu stoji zapisano črno ne belem. — Srečko, katero sem zadnjič kupil, so izžrebali. Poglej, kaj bi bilo, ko bi bil jaz tebi dal denar, katerega si hotela imeti. Sedaj bi bili reveži, kakor smo bili poprej; tako pa smo bogati in sosedova hiša z lepim vrtom bo naša. — Saj sem ti vedno pravil in zatrjeval: „Enkrat bomo gotovo zadeli! Toda, sedaj hiti in napravi dobro večerjo, zakaj jaz moram povabiti nocoj svoje prijatelje, da se skupno poveselimo naše sreče.“ Po teh besedah obleče nedeljsko obleko ter hiti iz hiše sporočit svojim znancem veliko srečo. Precej so vedeli po vsem trgu, da je Lesnik zadel deset tisoč goldinarjev. To je bilo ugibanja in govorjenja! Eni so se veselili, drugi so mu zavidali; splošno pa so mu privoščili, ker so Lesnika sploh v trgu radi imeli. Kamor je prišel, povsod so ga z veseljem pozdravljali in mu srečo želeli. Izredno vesel pride poslednjič na dom, kjer je med tem žena že pripravila prav okusno večerjo ter preskrbela tudi za pijačo, da prijatelji ne bodo žejni. Nekako bolj ponosno je ta dan stopala Lesnikova mati po hiši okrog, kajti ženska nečimernost tudi njej ni zanesla. Obleka njena se ji je zdela preveč nerodna, in tudi hišna oprava in gospodinjsko orodje zdelo se ji je danes prvič preveč vsakdanje. Slikala si je mizarica jasno prihodnost: Otroka seveda ne bodeta doma, mizar naj bo, kedor nima denarja; bogatih starišev otroci pa hodijo v šolo, da se kaj priučé in da jim

ni treba z žuljavimi rokami služiti si vsakdanjega kruha. Tako si je gradove zidala v prihodnosti mizarjeva žena, toda kedo vé, ali ne le — v oblake? Iz teh prijetnih mislij vzbudi jo mož, ki pripelje celo vrsto prijateljev za seboj. Bili so isti večer prav židane volje in še-le pozno v noč so se razšli domov.

Drugi dan ob sedmi uri so bila še zaprta vrata pri Lesnikovih, kar se dosedaj še nikoli ni zgodilo. Ko se mizar vzbudi, začudi se, kako da ga boli glava. Toda tolaži se, da lahko še poleži, kajti zdaj je on bogat mož, ki vstane zjutraj, kadar se njemu poljubi. — Ravno se je hotel v postelji še obrniti k zidu in zaspati, ko prisope žena v sobo, rekoč:

„Oče, zopet je sel prinesel telegram; kaj pač to pomeni?“

„Najbrže, da smo še na kako drugo srečko zadeli. Saj je znano, da, ko človek nekaj dobi, začne mu od vseh strani skupaj leteti.“ — Polagoma se Lesnik vzdigne v postelji ter odpre pismo; a v istem hipu zakriči in blede kakor zid omahne na posteljo.

„O Bog, preveč sreče tudi ni dobro,“ kliče žena, ker misli, da je moža veselje tako prevzelo. — Toda mož ji pokaže pismo. Ko ga prebere, tudi ona začne jokati in vzdihovati tako, da so se sosedje le povpraševali, kaj da imajo pri Lesnikovih, ker je v hiši tako nenavaden hrup.

Kaj pa je bilo tako strašnega v pismu? — Samo besede: „Naznanim Vam, da je srečko deset tisoč

goldinarjev zadela številka 9909 ne pa Vaša številka 9999. Prosim, ne zamerite neljube pomote. Prijatelj, ki je v naglici prebiral izžrebane številke, se je zmotil.“

Zlati gradovi so bili sesuti in pokopane tisočere jasne nade pri Lesnikovih. Udarec je bil pač za mizarjeve prehud.

„Ne, tega ne prenesem,“ zdihoval je Lesnik. „Poleg škode še ta strašna sramota! Prijatelje sem povabil na veselje in sedaj, kjer me bo kedo videl, se mi bo smejal, se norčeval iz mene! Ne! Meni ni tukaj obstati.“

Tudi žena je bila silno potrta. Nova hiša, vrt in vse druge želje, o katerih je sanjala v svojem srcu, vse je izginilo in ostala je le priprosta mizarjeva hišica in čvetero delavnih žuljavih rók v tej hiši!

Tudi ta novica se je bliskoma razširila po trgu in prijatelji so hodili tolažit mizarjeve in povpraševati, kako se je vendar godila vsa stvar, da se je tako nesrečno dokončala. — Mizarja pa isti dan ni videl nobeden prijatelj; žena jih je na kratko odpravljala. Ni si upal Lesnik ljudem pred oči prve dni. Bilo ga je sram, da bi bil najraje zlezal v zemljo. Žena se je preje streznila, nego mož. Saj nas prav za prav ni zadela nobena nesreča; izgubili nismo ničesar in ako smo se poprej preredili z delom svojih rók, bomo se tudi zanaprej. Seveda, tako ni, kakor bi si želeli, toda vdati se moramo, česar ne moremo spremeniti! Tako se je žena tolažila.

Lahko se sicer tako govori, a storiti, to je veliko težje. To je skušala tudi mizarica. Ko je namreč nekaj dnij pozneje morala plačevati račune za bogato večerjo, za vino itd. bila je zelo potrta, ker je morala iz vseh kotov pomesti vse, da je stroške poplačala. Mojster Lesnik pa je ležal bolan na postelji in menil je, da mora umreti. Toda tega mu ni bilo potreba. Tri tedne po teh dogodkih je namreč zopet prav pridno delal v svoji delavnici. Počasi se je tudi zopet približal ljudem in v nekaterih mesecih je bilo to vse pozabljeno. Svet pač dandanes zelo hitro živi!

Sedaj vendar Lesnik več ni sreče iskal v loteriji, mislil si bo marsikateri bralec. — Bomo videli.

Nekega dne pride namreč Lesnik zvečer od svojih prijateljev domov ter iznenadi ženo z novico, da bo zopet začel staviti, češ, ako drugi dobé, tudi njemu sreča ne bo vedno lagala. — Lesnik pa se je tedaj zelo zmotil v svojem računu. Žena je vzrasla pred njim, kakor je še ni videl, odkar je oženjen in povedala mu je tako odločno, da si jej ni upal ugovarjati.

„Veš, dragi moj, kaj ti povem? Do sedaj si ti stavil deset let in iskal sreče. Prepričal si se, da nisi nič zadel. Ti torej pri tem nimaš sreče. Sedaj hočem jaz poskušati deset let svojo srečo. Upam, da bo v desetih letih sreča meni bolj mila, nego je bila tebi.“ — Mož je ugovarjal, pojasnjeval, se branil, a vse mu ni nič pomagalo; take odločnosti pri ženi še ni opazil.

„Ko deset let preteče“, pravi naposled žena, „boš pa zopet ti pričel, ako bo potreba.“ — In to je obveljalo.

Ostalo je vse pri starem v Lesnikovi družini, le žena je še z večjo strastjo iskala sreče, kakor poprej Lesnik. Vsak teden je gotovo šla v bližnje mesto. Nosila je tje težke jerbace na trg in vse, kar je spečala, ostalo je v mestu, kjer je iskala svojo srečo; tudi mož ji je pri tem večkrat pomagal.

Minulo pa je leto za letom, a terne Lesnikova le ni prinesla iz mesta. Mizar je bil že večkrat nevoljen, a tolažil se je, da deset let ni cela večnost, in da potem zopet on pride na vrsto. Med tem sta pa vsa leta prav pridno delala, vzlasti žena; sin in hči sta jima v tem dorasla; prvi je imel le še nekaj tednov, da ga oprosté kot čvrstega ključarskega pomočnika, hčer pa je snubil Lovretov sin, kajti bila je dekle pridna in poštena, da malo takih v trgu. Starši njegovi so bili bogati in za to so mu branili, češ, kaj hočeš z beračico; a sin je ostal pri svojih mislih.

Približal se je Lesnikov god in ž njim je minulo tudi onih deset let, v katerih je žena poskušala svojo srečo. Očetov god so v družini vselej lepo obhajali.

Zbrali so se domači pri skromnem kosilu in najprej sta hči in sin po svoji navadi očetu srečo voščila za god ter mu poklonila primernih darov. Za njima vošči mu mati obilno srečo, kot dar pa mu izroči kos papirja. Lesnik radoveden vzame papir,

prebere in se začudi, ko vidi, da ima pred seboj kupno pismo, vsled katerega sta njegova hiša in vrt, po katerih je Lesnik tako željno hrepenel.

„Mati, ti si gotovo v loteriji zadela; sicer bi me ne mogla razveseliti s tolikim darom! Tisoč goldinarjev, katere si dala za hišo in vrt, to ni majhen denar.“

„Da, oče, zadela sem!“ Nato mu izroči drug papir, na katerem je bil zapisan denar, ki ga je žena vsak teden pustila v mestu, pa ne v loteriji kakor je mislil Lesnik, ampak v — hranilnici. V desetih letih se je toliko nabralo, da je z denarjem kupila sosedovo hišo z vrtom. Ostalo ji je pa še toliko, da bo oskrbela lepo „balo“ za hčer, ki se bo v kratkem poročila z Lovretovim sinom.

Lesnik je bil posebno vesel in zadovoljen ter je rekel ženi:

„Mati, tvoja loterija je bolj zanesljiva, kakor je bila moja!“ — Pridno delati, modro hraniti in svojemu delu prositi blagoslova božjega, to je za človeka najlepši — terno!

II.

M o r i l e c.

(Povest iz Amerike.)

Malburn, predsednik države Illinois v Ameriki, sedel je doma na svojem naslanjaču; ravnokar je

odložil časnik iz rok in sedaj gleda skozi okno na vrt, kjer se igra njegova štiriletna hčerka.

„Neka stara žena prosi, ko bi smela z Vami govoriti“, s temi besedami stopi predsednikov služabnik v njegovo sobo.

„Le naj pride precej k meni!“ odgovori predsednik.

V sobo stopi zelo snažno, a vendar prav revno in priprosto oblečena stara ženica. Ko pride pred predsednika, se mu nekako bolj nevkretno priklone ter mu reče:

„Gospod predsednik, jaz bi z Vami rada nekaj govorila, ali razumete nemški?“

„Nekaj že razumem“, pravi Malburn, „vendar imam raji, ako govorite po angleško.“ — Pa že pri začetnih besedah, katere je ženica jela lomiti, spozná, da se ne bodeta lahko razumela, zato ji pravi:

„Le govorite raji v svojem domačem jeziku!“ Nato predsednik vstane in zakliče v sosednjo sobo:

„Ana, ako imaš čas, pridi za trenutek k meni, da mi boš tolmačila razgovor z neko ženico.“

„Precej pridem“, začul se je glas in precej nato se je prikazala iz stranske sobe postavna prijazna gospa.

„To je moja žena“, pravi predsednik ženici, ki namá bo pojasnjevala, da se bova ložje razumela. Prosim, najprej nam povejte, kdo da ste in kaj da želite?“

„Jaz sem mati Friderika Janzena!“ reče ženica in pri teh besedah je uprla svoje prijazne modre oči na predsednika in na gospo, kakor bi nekaj težko pričakovala.

„Friderika Janzena mati!“ vsklikneta skoro v istem hipu predsednik in gospa in glas jima je bil poln sočutja in obžalovanja. Ženica se jima je zopet priklonila, na njenem obrazu pokazala se je neskončna žalost.

„Da, blaga gospa, prišla sem gospoda predsednika prosit, naj odpusti kazen mojemu jedinemu sinu; zvedela sem namreč, da ima Vaš gospod to pravico.“

„No, ta bo lepa“, reče predsednik bolj tihoma svoji soprogi, glasno pa pravi ženici: „Vi veste, da je vaš sin v smrt obsojen zato, ker je svojo nevesto Leno —“ „Marjeta, gospod predsednik“, prekine ženica predsednika, „Marjeta je ime nevesti mojega sina. Glejte, to so časniki že napačno poročali in kdo vé koliko so še pridejali družega neresničnega!“ — „Torej je pa vaš sin umoril nevesto Marjeto“, nadaljuje predsednik. „Preiskava je bila zelo obširna, natančna in strogo nepristranska; a nobenega dokaza nismo mogli dobiti za nedolžnost vašega sina, in zato je bil soglasno spoznan kriv, da je umoril svojo nevesto. Tacega hudodelnika jaz ne morem, ne smem pomilostiti.“

Stara ženica sklene proseč svoje roke ter poprosi gospo rekoč:

„Ah, milostna gospa, verjemite mi, da je to grda laž; moj sin ni nikogar umoril in tudi svoje neveste ne. Kdo bi mogel to bolje vedeti, kakor jaz, ker sem njegova mati, in ki popolno natanko poznam svojega sina. Od sedmih otrok mi je Bog pustil tega edinega. — Njegov oče je bil tesar v Monakovem na Nemškem, tam je padel pri svojem delu z visokega odra in si poškodoval hrbet, živel je sicer še deset let, a nikoli ni več zapustil svoje bolniške postelje. Kmalu potem vrstile so se v mestu razne bolezni, vrtica in kolera ste mi pobrali petero otrok, ostala sta Friderik in Oton sama. Pa tudi Otonu se je primerila grozna nesreča. Prišel je pod težak tovoren voz in prinesli so mi ga skoro polumrtvega domov in je nekaj tednov pozneje tudi umrl. Ko bi jaz svojega Friderika ne bila imela, ne vem, kako bi bila prebila v onih hudih časih. Le vedeti bi namreč vi morali, kako dober deček je bil ta moj Friderik. Kako lepo je stregel bolnemu očetu in poveženemu bratu, ker sem jaz morala na dnino, da smo se preživili. Sam je kuhal, sobo pometal in pral vzlasti perilo za bolnike. Ko sem prišla zvečer domov, delal je Friderik svojo nalogo za šolo in bil jeden najpridnejših v šoli. — Šestnajst let je bil star, ko mu je umrl oče. Noč in dan je delal in ves zaslužek je meni izročal, niti krajeerja ni pridržal za-se. Sploh vam ne morem dopovedati, kako dober in priden je bil moj Friderik.

Ženica nekoliko preneha v svojem govoru; to priliko porabi gospa, da spregovori: „Kje se je pa vaš sin soznanil s svojo nevesto?“

„To je bilo tako-le: Stanovali smo z njeno materjo blizo skupaj. Marjetica je bila pet let mlajša od našega Friderika. Nekega dne priteče vsa objokana v našo sobo in nas pokliče na pomoč, češ, da je materi slabo. Precej sem hitela k sosedu, a našla sem že mater mrtvo. Ljudje v hiši so dejali: Sedaj bo morala Marjetica v sirotišče, zakaj nikogar nima na svetu, da bi skrbel zanjo. Naš Friderik pa je rekel: Mati, vzemite jo vi k sebi, imela bo polovico mojega kruha in polovico mojega kosila.“ —

— Tako je prišla Marjeta k nam. Par let pozneje piše mi brat iz Amerike, naj pridem k njemu, ker ondi se mi bo bolje godilo, nego doma. In šli smo, tudi Marjeta z nami. Pridno smo delali, Marjeta je služila, a rada je k nam zahajala, jaz sem ji obleko kupovala in denar spravljala. Gledali smo, kako kupiti si malo posestva, da bi se mogla Friderik in Marjeta poročiti in pošteno preživiti. Friderik je zvedel po stricu za bogat zaslužek v nekem mestu in šla sta z Marjeto, da bi si preje zagotovila svoj obstanek. Obljubila sta mi, da mi bodeta pisala vsak teden; v začetku sem v redu dobivala pisma, a pozneje so izostala. Dva, tri tedne nisem ničesar dobila, jelo me je skrbeti, pozvedovala sem po pismih, a nisem mogla dobiti nobenega glasu od svojih. — Včeraj pa mi brat pové iz časnikov grozno novico,

da bi bil moj sin umoril svojo nevesto in da je zaradi tega v smrt obsojen. — — Ko sem to zvedela, napravila sem se takoj na pot in tukaj sem ter prosim milosti za svojega sina, ker vé m, da je nedolžen in da mora tu biti neka jako usodepolna pomota.“

Predsednik je bil v veliki zadregi. Gledal je pred seboj ubogo staro mater, ki bi potrebovala podpore, a bil je tudi popolno prepričan, da je sin morilec. Gospej njegovi vsmilila se je stara mati in zato pravi možu :

„Poglej te poštene, mirne oči njegove matere! Kedor je bil kot deček in mladenič tako skrben za svojo mater, tak se ne more tako zelo spozabiti.“

„Draga moja, jaz rad priznam, da je bil Frederik priden otrok, a sodnijska preiskava je pokazala natančno, da je sedaj on brezvesten človek. Verjetno je, da se je mladenič spridil v mestu, on je prekanjen zlobnež in mi državi in materi le dobroto skažemo, ako takega hudobneža spravimo s pota; kajti kar je sedaj storil z nevesto, da bi se polaknil njenega denarja, to more pozneje storiti s kom drugim, morda celo s svojo materjo.“

„Ali bi ne mogel smrtne kazni spremeniti v dosmrtno ječo?“ prosi gospa.

„Pustimo to! Stvar je popolno dognana in jasna. Jaz kot uradnik moram zakone spoštovati in spolnovati. Materi pa le uslugo storimo, ako odstranimo tako nevarnega človeka, ki bi bil gotovo tudi njej

v največjo sramoto in nesrečo. Prosim, pojasni vse to ženi, kolikor mogoče rahlo, a vendar določno.“

Gospa je poznala svojega moža in vedela, da se tu ne dá nič več pomagati; zato ženici pojasni, da se ne more uslišati njena prošnja.

„Tedad mi ne morete res nič pomagati?“ reče mati z nekakim obupnim glasom ter upré svoje užaljene oči na predsednika. Predsednik pogleda v tla; on ni mogel prenesti tega milo-prosečega, ob enem očitajočega pogleda.

„Obžalujem, da ne morem pomagati, a tukaj ni za rešitev nobenega upanja!“

„Nobenega upanja“, zavpije mati, „torej bo moj sin — —“ tedaj pa omahne in padla bi bila uboga mati, ko bi jo ne bil vjel predsednik.

„Tedad moram hiteti, da vsaj še enkrat vidim svojega sina“, reče žena, ko se zopet zavé.

„To se lahko zgodi“, pravi predsednik ter ji napiše listek za jetničarja, poleg tega ji pa dá še lep dar v denarju. Smilila se mu je ženica, rad bi ji bil pomagal, a ni ji mogel, ker uradniku mora biti postava sveta.

Mati vzame list od predsednika — kedor jo je prej poznal in jo vidi sedaj, zdí se mu, da se je v teh trenutkih silno postarala — priklone se ter odide.

„Uboga žena!“ vsklikne gospa, ki je komaj premagovala svojo boleost. Tudi predsednik je bil močno potr.

„Ko bi mi bila vsaj kaj očitala, toda njenega pogleda, tega nisem mogel prenesti; nikoli ga ne bom pozabil.“

Friderikova mati je tavalala po mestnih ulicah; na potu svojem pride tudi do neke cerkve. „O moj Bog!“ pravi žena, „ljudje pravijo, da mi ne morejo pomagati, tedaj moraš pa ti pomagati.“ In vstopila je v cerkev in iskreno in dolgo je molila. — —

Pri predsedniku seveda so splošno v družini govorili o tem dogodku in ženske so bile večinoma te misli, da gospod ne ravna prav, ker neče pomilostiti hudodelnika vsaj zaradi uboge matere, ki pravi, da je nedolžen. Slišala je o tem govoriti tudi mala hčerka predsednikova.

„Oče“, rekla je predsedniku pri večerji, „dekla pravi, da to zelo boli, če koga obesijo, kaj ne, da ne bodo obesili sina, za katerega je tako lepo prosila stara žena.“ — Malburnu je bilo to zelo hudo. Vedel je, da je prav ravnal in vendar tudi njemu srce drugače veleva.

* * *

Nekaj dnij pozneje je zopet sedel predsednik doma in prebiral časnike. Poročali so ravno, da je bil prejšnji dan obešen hudodelec Friderik Janzen, ki je umoril svojo nevesto.

„Sedaj je torej končana ta žaloigra“, pravi njegova gospa ter si obriše solze iz očíj.

„Moralo je tako biti!“ odgovori predsednik.

Še bi se bila razgovarjala, a v sobo stopi služabnik ter reče:

„Ona žena, ki je bila nedavno pri Vas, bi zopet rada z Vami govorila.“

Obledel je predsednik pri tem sporočilu, a vendar dovolil, naj žena pride k njemu.

Precej na to vstopi znana ženica, za njo pa čvrst mladenič lepega obraza in korenjaške postave.

„Tukaj, gospod predsednik, Vam pripeljem svojega sina Friderika!“

„Kaj, Friderika?“ vpraša čudeč se predsednik.

„Da prav njega! Saj sem Vam pravila, da je moj Friderik nedolžen — od Vas sem namreč šla v ječo, in ko sem vprašala za Friderika Janzena, pripeljali so mi popolno tujega človeka, ki se je sicer res tudi pisal za Friderika Janzena in res umoril svojo nevesto Leno, a ta ni bil moj sin in ona ni bila njegova nevesta Marjeta, ki še živi in spodaj čaka, da se skupno vrnemo domov, kjer kmalu stopita Friderik in Marjeta kot novoporočenca pred altar. — Prosim pa, gospod predsednik, da mojemu sinu spremenite priimek, ker mi nečemo, da bi se tako pisal, kakor umorjeni hudodelnik!“

Friderik je nato obširno popisoval, kako se mu je med tem godilo, koliko srečo da je imel ter si nabral mnogo imetja.

„Veseli me“, pravi naposled predsednik, „da se je ta stvar tako nepričakovano veselo razvila za vas, a tudi za mene. Bodite srečni in veselite se še

mного let hlagoslovljenega dela vaših poštenih rôk. Da pa popolno izgine iz Vašega spomina ta neprijeten dogodek, poskrbel bom, da dobí Friderik nov priimek in menim, da bo zato najprimernejši: Poštenjak!"

Ko je mati odšla s sinom, reče veselo gospa svojemu možu:

„Vidiš, da sem prav imela, trdeč, da Friderik Janzen ni morilec.“

„Pa tudi jaz sem prav imel“, pravi mož, „da sem dal obesiti Friderika Janzena, pravega morilca!“

III

Blagor usmiljenim.

Silen vihar je razsajal nekega večera, dež je líl in vmes je na okna padala tudi drobna toča. Grajščinici v Bukovju bližal se je počasnih korakov mlad mož; bil je slabo oblečen in videti mu je bilo, da je že zelo vtujen. Pri grajskih vratih pozvoni, kmalu pride vrata odpirat mlado dekle, bila je Ana, stričnica gospe hišne gospodinje. Tudi gospa je prišla k vratom, bila je trdosrčna in zato je odurno odgnala tujega popotnika, ki jo je prosil prenočišča, češ, da ni njena navada prenočevati mladih postopačev. Ne da bi bila poslušala tujca, zaloputnila je pred njim.

vrata. A popotnik zopet pozvoni. Nejevoljno gospa odpre še enkrat vrata in pogleda tujca; vidi ga, da je blede ko smrt.

„Kako daleč, prosim, pa je tukaj do bližnje hiše?“ vprašal je tujec s slabim glasom. — „Dobre pol ure je do prve hiše; pa nikar ne misli, da bi te tam sprejeli, zakaj tudi moja soseda ne mara za potepuhe in tudi nima žganja zanje, kakor jaz ne.“

„Saj jaz ne maram za žganje“, izgovarjal se je potnik, „zadovoljen bom, ako dobim košček kruha, da si ž njim potolažim lakoto. Nikar se me ne bojte, jaz nisem noben postopač; ranjen vojak sem in komaj hodim; premočen sem do kože in zebe me, ker zunaj brije zelo mrzel veter. Na potu sem iz vojske k svojim starišem, a mej potoma so mi najbrže kje ponoči vkradli denar in zato moram sedaj prositi, da pridem do doma. Prosim torej, pustite me k gorki peči, da se pogrejem in posušim; Bog vam bo povrnil to dobroto.“

Tako iskreno je prosil tujec, da bi bil skoro omečil gospej trdo srce.

Toda spomnila se je gospa, kolikokrat da so jo že tuje tako za nos vodili, vzlasti leta 1866, ko je bila vojska končana. Vse polno je bilo po deželi mladih postopačev in vlačugarjev in vsak je pravil, da je vojak, da je bil v vojski ranjen itd. Ni še dolgo, kar je prišel eden takih potepuhov z bergljami, gospej se je smilil in obdarovala ga je; ko pa je gledala gospa za njim, videla je, kako je berglje vrgel

na ramo in urno korakal zdravih nog, ker je mislil, da ga nihče ne vidi. Takrat je sklenila gospa, da ne bo nobenemu beraču nič več verjela in nič dala. — Zato je trdo zavrnila tudi sedaj popotnika, češ, da mu gotovo ni nobene potrebe in da ima najbrže namen po noči jo oropati.

„Zato, čem preje se mi poberete od moje hiše, tem ljubše mi je“, reče mu naposled gospodinja. V tem je prišla Ana zopet k vratom in mehkega srca prosila je teto, naj vendar le tujca sprejme čez noč, ker vidi, da je bolan in zunaj vihar razsaja. A gospa se ni dala pregovoriti.

„Gospa, na-me težko čaka moja mati doma, rad bi si torej ohranil življenje, ne toliko zaradi sebe, marveč zato, ker bi rad videl mater, ki me težko pričakuje. Ako pa me nocoj v tem viharju odženete, ne vem, če bom imel še toliko močijj, da se privlečem do prve hiše.“

„Tako vsak potepuh laže in slepari, a jaz nobenemu nič ne verjamem“, pravi gospa.

„Teta, ne bodite tako neusmiljeni! Ali ne veste, da imate tudi vi sina pri vojaki; morebiti tudi Feliks sedaj kje prosi prenočišča, ko se morda bliža svojemu domu.“

„Tiho, ti nimaš meni ničesar ukazovati; Feliks pa ima že toliko, da mu ni treba beračiti za prenočišče.“

Po teh besedah gospa zapre vrata in odide. Ana posveti za njo, a jo kmalu pusti samo; skrbela je dobrosrčna deklica, kaj bo z nesrečnim tujcem.

Zunaj namreč je še vedno tulil veter in debel dež je še zmeraj bil na okna. Zato gré tihih korakov zopet k glavnim vratom ter jih rahlo odpre, da bi videla, kaj je s tujcem. Sedel je na pragu in komaj se je zavedel. Ana mu pové, da ga hoče skrivaj spraviti na suho, da vsaj pred vrati ne umrje. Pelje ga skozi kuhinjo v sobo za tujce ter jo varno zaklene. Vsede se k ognjišču in veseli se dobrega dela, ki ga je storila tujcu; le skrbelo jo je, kaj bi bilo, ko bi to zvedela trdosrčna teta; vendar se je tolažila, da je najbrže teta že šla počivat, da torej o tem ne bo ničesar zvedela.

Ko Ana to premišljuje, odpró se vrata in teta stopi v kuhinjo. „No, kaj še nisi šla spat? ogovori jo gospa. „Ha! kaj pa imaš tukaj na tleh?“ — Ana pogleda, a v tem je že gospa sama pobrala, bila je stara prazna denarnica. Ana se vstraši. Gotovo je padla iz žepa tujcu, ko ga je Ana peljala skozi kuhinjo v sobo za tujce. Bala se je tete in ni vedela, kaj bi odgovorila.

Gospa pogleda denarnico, odpré jo in kar tresti se začne. To denarnico, zdi se ji, da je že imela v roki in da jo je dala sinu Feliksu, ko je odhajal na vojsko. Ko denarnico od znotraj pregleduje, dobi košček starega pisma. Gospa razvije pismo, zagleda prvi vrsti „Dragi moj sin!“ in spozna, da je to njena pisava, da je to pismo pisala svojemu sinu, o katerem že toliko časa ni dobila nobenega poročila. — Tujec, ki je imel Feliksovo denarnico, bo

gotovo vedel povedati, kje da je. Zato gospa vsa razburjena kriči nad Ano: „Kje imaš tujca? Kam je šel? Ali ga ni tukaj?“

Ana ni razumela, kaj teta hoče, ker ni vedela, kaj da je gospa brala in videla, mislila je, da se teta zato huđuje, ker je ona tujca sprejela pod streho. Zato ni upala naravnost povedati, marveč se je izgovarjala, da ga bo nocoj težko videti, da se je že kam vtaknil in skrnil pred viharjem. Gospa vsa iz sebe nič Ani ne pové, marveč teka sem in tje po hiši in vpije, kje da je tujec, ki je bil prej pri vratih. Celo vrata odpre in v temno noč kliče za tujcem, a od nikoder ni nobenega odgovora. Tedaj prihiti zopet nazaj v sobo, vsede se in začne jokati. Vest se ji je vzbudila, ker je tako surovo ravnala s tujcem, ki bi ji bil sedaj vse povedal, kako se je sinu v vojski godilo, ker skupaj sta gotovo bila, sicer bi tujec ne bil mogel imeti Feliksove denarnice. Sveto je prisegala, da ne odžene nobenega popotnika več tako od hiše, ker bolje je, da obdari sto nevrednih, nego da odžene enega vrednega in potrebnega . . .

Toda čuj! — Kaj je to? Voz je pridrdral pred grajščino in pred vrati je tudi obstal. Gospa in Ana hitite k vratom in ondi jih že čaka težkopričakovani sin Feliks, ki se je po tolikem času srečen in zdrav povrnil iz vojske. — Kako ga je bila vesela mati svojega jedinega sina, za katerega je tolikrat bilo v strahu njeno sree, ko je v časnikih brala imena ranjenih

in ubitih vojakov, boječ se, do bi kedaj ne zagledala v imeniku mrtvih zapisanega tudi svojega Feliksa.

Vsedli so se za mizo, Ana je pripravila večerjo, Feliks pa je pripovedoval svoje dogodke iz vojske, kako težavna pota da so imeli, kolikrat da so bili lačni in žejni, kako da so bili mnogokrat v smrtni nevarnosti. Med drugim je omenil, da je bil v neki bitki ranjen in da se ima le enemu svojih tovarišev zahvaliti, da je še pri življenju.

„Ko bi tega ne bilo, bi bil že jaz davno pokopan. Pogostokrat sva si delila svoje jedi, pila sva iz enega kozarca in ako je kak človek na svetu, katerega rad imam, gotovo je Anton, moj dragi tovariš, moj rešitelj“, govoril je Feliks navdušeno.

„Zakaj ga nisi pripeljal seboj?“ vpraša mati, „da bi se mu tudi jaz zahvalila ter ga saj nekoliko poplačala za njegovo ljubezen, katero je tebi skazoval. Tudi jaz ne bodem pozabila njega, ki je rešil smrti mojega sina Feliksa.“

Žalostno je zmajal Feliks z glavo.

„Bog sam vé, ali je Anton še živ, ali ne. Ko sem bil jaz še v bitki, vjeli so ga sovražniki in vklelili. Koliko sem se že trudil zvedeti, kje da je, a dosedaj sem popolno brez sledu. Anton mi je pravil, da ima doma staro in dobro mater in kdo vé, ali ga bode še kedaj videla blagega svojega sina, ki se je tudi v vojski tako rad spominjal svoje matere.“ Pri tem Feliksu zarosé oči, vstane in stopa po sobi gori in doli. Naenkrat zakliče:

„Za Boga! Od kod pa to pride sem? Kje ste to dobili?“ Zagledal je namreč denarnico, katero je tuji popotnik izgubil.

„Povejte, hitro mi povejte, kje ste to dobili? To denarnico sem jaz dal Antonu oni dan, ko me je rešil smrti. Ni bilo veliko denarja v njej, a dal sem mu vse, denar in denarnico v spomin. Rekel je, da jo bo zvesto hranil kot spomin od svojega zvestega prijatelja.“

Gospa je kar odrevenela pri teh besedah, skoro da je obnemogla.

„Neki postopač je pustil to tukaj, jaz sem ga pognala od hiše, ker to gotovo ni bil tvoj prijatelj Anton. Morda pa je ta človek Antonu vkradel to denarnico. Ta tujec je bil zelo razcapan.“ Tako je jecljala in se izgovarjala mati v veliki zadregi.

„Kakšen pa je bil?“ vpraša Feliks.

„Precej visok je bil“, odgovori Ana, „lepih modrih očij in črnih las...“, dalje ni mogla govoriti, kajti Feliks jo prime za roke, rekoč:

„To je bil Anton, moj prijatelj! — Oh, lačen in ranjen priplazil se je ob hudi uri moj rešitelj, ki je svoje življenje zastavil za moje, do moje rojstne hiše. In vi ste ga v temni noči pognali od tod. In sedaj je morda že mrtev. Oj mati, kako ste mogli kaj takega storiti? . . .“

„O Feliks, kesala sem se že prebridko, prosim, odpusti mi!“

Feliks prime za klobuk in hoče oditi iskat Antona.

„Šel bom za njim in iskal ga tako dolgo, dokler ga ne najdem ali živega, da se mu hvaležnega skazem na mojem domu, ali mrtvega, da svojega vrlega prijatelja vsaj častno in dostojno pokopljem.“

Tedaj po poklekne Ana na kolena: „Hvala tebi, o Bog, da sem tako storila“, in potem reče materi: „Teta, ves čas sem se tresla in bala, da me bodeš okarala. Jaz se nisem mogla premagati, da bi tujca ne bila vzela pod streho, preveč se mi je smilil, zato sem ga skrivaj peljala v sobo za tujce, dala sem mu jesti in pripravila gorko posteljo.“

„Bog te blagoslovi Ana, tebe in tvoje dobro srce!“ reče Feliks dobri deklici. Tudi teta ji je bila zelo hvaležna, da je bila Ana v tem slučaju nepokorna — prvikrat.

Presrčno sta se razveselila prijatelja, ko sta se zopet videla. — Anton je ostal pri Feliksu, dokler se ni popolno pozdravil. Tedaj pa se je vrnil k svoji materi, kateri je z lepo svojo službo lajšal britkost njenih starih let.

Mi nimamo več mnogo dodati. Par let pozneje prišel je zopet Anton k Feliksu, a takrat ni obiskal svojega prijatelja, takrat je prišel po Ano, da jo odpelje kot svojo drago ženko na svoj dom. Rad jo je imel, saj ona mu je rešila življenje in tudi Ana se ni branila blagega in zalega mladeniča.

Mati Feliksova pa se odlikuje sedaj z radodarnostjo do ubogih in skuša s tem zadostiti za svojo trdosrčnost.

Blagor usmiljenim, ker prejeli bodo usmiljenje!

IV.

Blanka.

I.

Daleč tam za neizmernim morjem nasejanih je med Azijo in Ameriko cela vrsta večjih in manjših otokov. Imenujejo se sandviški otoki. Obdaja jih tako imenovano tiho morje, ki neprestano pljuska s svojimi mogočnimi valovi na obrežja teh otokov. Jeden otok pa je med njimi, nad katerim se gotovo dviguje tisočero blaženih duhov iz dežele večne ljubezni, ki noč in dan prepevajo nad otokom slavospev čudodelni krščanski ljubezni. Mnogo je krajev na svetu, kjer kraljuje nesreča, a tako tužnega kraja pač ne poznam, nego je ta otok, ki se imenuje Molokaj, to je kraj nesreče, kjer prebiva izgubljeno, v bližnjo smrt obsojeno ljudstvo. To so govori bolniki, katere zaradi nalezljivosti gosposka iz vseh sandviških otokov tu sem pošilja v prognanstvo, v smrt. Ni jednega ni med njimi zdravega na celem

molokajskem otoku. Kakih tisoč nesrečnikov tava po otoku sem ter tja boječ se smrti in trepetajoč pred strašno boleznijo. Ta otok je lepa planjava, kake pol ure dolga in pol ure široka; na eni strani štrlé proti nebu divje pečine, ki vzhodnim viharjem branijo v dolino, na drugi strani pa se dolina polagoma nagiblje proti morju. Zrak na otoku je zato mil, zemlja rodovitna in lepe palme rastejo po otoku.

V senci pod neko palmo stoji zamišljena osemnajstletna deklica. Svoje vitko zraščeno telo naslanja na deblo in zrè nepremično tja v tihi večer, gledajoč, kako se solnce, tisočerokrat odsevajoč iz morja, poslavlja od otoka. Žarek pade tudi na mlado deklico, in spoznati je na njenih cvetočih licih črne lise. To so žive priče, da je tudi njo zgrabila grda bolezen; kmalu bode razjedla mlado življenje. V kratkem času pokrili bodo truplo črno-rudeči turovi, ti se bodo odprli in prej lepo telo bo jedna sama zevajoča rana; roke in noge bodo odpadle, ako se uboge žrtve že poprej ne usmili jedina prijateljica — bleđa smrt.

Debele solze utrinjajo se mladi deklici iz očíj in kapljajo na cvetice, ki pred njo tako dražestno cvetejo, kakor je nedavno cvetela tudi nesrečna — Blanka.

Hipoma Blanco nekaj vzbudi iz njenih turobnih mislij. Ljubeznivo dekletce kakih 12 let priskoči k njej ter jo prime za roko, rekoč:

„Mila Blanka, kaj si tako zamišljena, bodi vesela!“

Blanka pogleda dekletce — bila je njena sestrica Lenica — in tudi na njenih licih se že poznajo prva znamenja gobove bolezni. Stoži se Blanki o tem pogledu, obraz se ji zopet stemni, in gorjupo zavrne sestro:

„Vesela! Ha, ha! To bi bilo lepo, gledati gobovega človeka in — veselega! Vesel — izvržek človeštva! Ha, ha!“

„Draga sestra, to sedaj ni več tako hudo, odkar je naš dobri „makua“ (oče) na otoku.“

„Pusti me pri miru s svojim „očetom“. Ne maram ničesar slišati o njem; umaknem se mu s pota, kjer le morem.“

V tem pa se zasliši iz bližnje vasi z imenom „Kalavao“ petje, ki se je posebno milo razlegalo v večernem mraku.

„Kaj je to?“ vpraša Blanka, „pesem se razlega na našem otoku? Kdo pač more še peti na otoku gobovih?“

„Da, petje!“ pravi Lenica. „Odkar je prišel duhovnik oče Damien na otok, zbira vsaki dan okrog sebe 40 otrok-sirot ter jih uči peti. Tudi jaz se jim pridružim; Blanka, pojdi še ti z menoj!“ — Toda Lenica odide, a sestra še ostane. Blanka se zopet zamisli. Zadnji glasovi otročjih pesmi so se že davno izgubili v skrivnostnem mraku, a Blanka je še vedno slonela ob palmi ter se gotovo z bridkostjo spominjala nekdanjih srečnejših dnij . . .!“

II.

Lepo je bilo jutro drugega dne. Na vse zgodaj že se je glasil zvonček od kapelice kalavajske, vabeč prebivalce k daritvi, v kateri večna Ljubezen na Golgati pričeti krvavi dar skrivnostno nadaljuje v spravo zadolženega človeštva.

Pač je ni cerkve na svetu, v kateri bi se zbirali okrog altarja taki verniki, kakor tukaj v kapeli, katero oskrbuje pater Damien Deveuster.

Že so skupaj; vseh je kakih 500 katoličanov, mnogo jih je med njimi tudi druge vere, kateri tudi pridejo, da vidijo svojega ljubeznivega očeta Damijana. Tudi mala Lenica je v kapeli. — Tu se pri zbranih gobovih bolnikih lahko spoznava, kako se gobova bolezen polagoma razvija na nesrečnih bolnikih. Znotraj in zunaj cerkve jih je mnogo klečalo, ki so bili na videz še popolno zdravi in cvetoči; le ako jih natančneje pogledaš, opaziš jim na obrazu črni-kaste lise. Drugi zopet imajo polno turov; pri nekaterih so se ti že razpustili in taki so vsi polni ran. Za njimi so tudi taki, katerim je bolezen že razjedla cele dele života; nekateri so brez ušes, drugi brez rok itd. Živi že morajo gnjiti nesrečneži in ta bolezen opravlja pri njih posel, ki ga imajo sicer črvi v grobu.

Vsi torčj, do zadnjega vsi okrog kapelice zbrani so gobovi, obsojeni v bližnjo smrt, zakaj ta bolezen nikogar ne izpusti iz svojih krempljev. In mrliški

duh napolnjuje vso kapelico. Tedaj pa stopi v kapelo — angelj ljubezni, čudoviti apostol, ki je posvetil svoje življenje tem nesrečnim bolnikom. V mašni obleki stopi oče Damien k altarju, da daruje sveto mašo. Cvetočega obraza, v najlepši moški dōbi je, gosti lasje pokrivajo mu glavo in obličje mu je nebeško-milo. Tak stopi pred altar še z neizmerno lepšo dušo, da vnovič poroči svoje sree v krvi Gospodovi z občino gobovih, s katero je sklenil živeti in — umreti.

Po evangelju obrne se k ljudstvu ter začne oznanovati nesrečnim veselo oznanilo — evangelij. Zgovorno jim pojasnjuje, da je sicer huda nesreča, ki jih je zadela, a da najhujša še ni. Dasi namreč je telo ostudno in izročeno v smrt, vendar je njih duša lepa in odločena v večno življenje; ravno bolezen je marsikomu olepšala dušo. In govoril jim je, da niso zapuščeni, ako tudi so ločeni od svojih domačih in od rojstnega kraja. Bog prebiva med njimi, da jih tolaži in krepeča v bolezni. Pazljivo so poslušali gobovi besede svojega duhovnika; marsikateremu so se svetile solze v očeh; tudi naša znanka, Lenica, si jih je otirala iz lepih očij.

Dobro uro pozneje bilo je že vse po otoku pri delu. Vsak je hotel tako lepo belo hišico imeti, kakor jo je napravil oče Damien in z njegovo pomočjo že tudi nekateri drugi; ona otožnost je izginjala in prebivalci so med delom pozabljali svoje gorje. Pridno so gradili koče, napravljali okrog njih vrtiče

in jih skrbno dan za dnevom obdelovali. Oče Damien pa je bil povsod med njimi; in kamor je prišel, vse se ga je razveselilo, celo najhujše prizadeti bolniki so vsaj za trenotek pozabili svojo revo.

O krščanska ljubezen! Redkokedaj si svojo lepoto razvijala v tolikem blesku in v tako nebeški milobi, kakor na otoku gobovih!

Le jeden obraz se ni nikoli razvedril. To je bila zamišljena Blanka. Sedaj sedi pred svojo hišico zopet zamišljena. V mislih ji je trenotek, ko se je morala pred štirimi tedni ločiti od očeta in matere, ko so jo s silo odtrgali od onega lepega in ponosnega mladeniča, s katerim je bila zaročena, odtrgali — za vselej! Še je čula v duhu vpitje svojih domačih, še je slišala resni glas stražnika, ki jo je vlekel na ladijo, kjer je obležala nezavestna. Ko se je vzbudila, bilo je njeno rojstno mesto že daleč, na okrog pa samo neizmerno morje

„Bog s teboj, Blanka!“ nagovori jo nenadoma oče Damien. Blanka je hotela zbežati v hišico.

„Zaupaj na Boga in veruj v večno življenje!“ reče ji duhovnik in hiti memo nje, ker dolžnost ga kliče k umirajočemu; vsaki teden jih namreč pokoplje kakih deset do dvanajst.

III.

Minulo je že nekaj tednov, odkar so prvokrat otroci zapeli pod vodstvom očeta Damiena. Sedaj že znajo lepo peti. In treba je, da znajo, kajti pri-

bližal se je praznik sv. R. Telesa in pevci bodo peli pri slovesni procesiji, česar do tedaj še ni bilo na otoku gobovih. — Lepo se je razvrstil sprevod. Za križem in zastavami so šli oni, ki so bili tudi po svojih bolečinah bližje križa, za njimi so šli pevci in glasno prepevali slavo Odrešeniku pričujočemu v sv. R. Telesu. Za temi pa je pod nebesom stopal oče Damien z Najsvetejšim in solze so mu lile po obrazu; ali solze veselja ali hvaležnosti ali sočutja ali ljubezni, kdo ve?

Deklice so posipale pot s cveticami, med njimi je bila tudi Lenica, ki je vzlasti molila za svojo sestro Blanko, katera ni hotela priti k procesiji. — Po dokončani slovesnosti je pripravil oče Damien udeležencem praznično kosilo; stregel je pričujočim oče Damien sam. Le videti bi ga morali, kako je hodil sem in tja, kako hvalil pevce in gladil deklice, ki so pri procesiji potresale cvetje na pot; za vsacega je imel poleg živeža tudi prijazno očetovsko besedo.

Lenica je hitela domov; srce jej ni dalo počivati, dokler Blanki vsega ne pove, kar je lepega danes videla in okusila. Bil je že skoraj večer, ko je prišla do hišice. Čudno se ji je zdelo, kako da Blanke ni na vrtu. Nemirna je hitela v hišico, iskala sestro ondi, a tudi v hiši je ni bilo. Urno skoči proti znanemu nam palmovemu drevesu, kamor je vzlasti zvečer rada Blanka zahajala. Lenica jo kliče po imenu, a od nikoder ni nobenega odgovora. — V tem se je zmračilo in težki oblaki so prepregli

nebo, jelo je bliskati in grom je udarjal; bližala se je huda ura. Lenica je prišla že blizo skalnatih pečin, katere se dvigajo sredi poljan, in ki hranijo v svoji sredi malo jezerce. Ko tjakaj dojde deklica, zdi se ji, kakor da bi čula nekoga glasno govoriti.

„Kaj mi hoče to žalostno, nesrečno življenje? — Ali naj čakam, da mi ta ostudna bolezen razjé moja lica, in da naj kot gnjijoč mrlič tavam okrog podobna mrtvim, katere glojejo črvi? — Kaj pa še imam na svetu, kar bi me tukaj zadrževalo? Ženina? — No, ta bi bil vesel, ako bi me videl čez par mesecev v strašno razviti bolezni!? . . .“

V tem trenutku se je zabliskalo, in Lenica, ki je to govorjenje poslušala, zagledala je nekega človeka stati ob robu jezera; zagledala je pa tudi, da se neka lučica približuje od druge strani. Takoj je spoznala na robu jezera svojo sestro Blanko. Urno in s silo, sama ni vedela kako, hitela je med pečinami navzgor, in ravno ko je dospela na vrh, čula je, da je nekaj zaplosknilo v jezero — sestre več ni bilo na robu. V tem se zopet zabliska in ona zagleda Blanko v valovih jezera. Vsa prestrašena zakriči in vpije na pomoč, in res sta kmalu pri njej dva moža; bil je oče Damien in cerkvenik, ki sta šla k umirajočemu z Najsvetejšim. V trenutku skoči cerkvenik v vodo in posreči se mu, ker se je neprestano bliskalo, da je prinesel Blankino truplo na suho. Sestrica pa je v tem trepetala in iskreno molila, da bi Blanko še živo rešili.

Položili so jo na trato. Oživiljali so jo in naposled se Blanka zave. Ob svetilnici, katero je nosil cerkvenik, zagleda Blanka svojo sestro in očeta Damiena. Z obema rokama pokrije svoj obraz; najbrže da se je sramovala svojega dejanja. — Cerkvenik in Lenica sta peljala Blanko domov, za njimi pa je šel pater Damien z Najsvetejšim.

IV.

„Ali si že slišal, da prihodnjo nedeljo pride škof iz Honolulu k nam?“ pravi deček svojemu tovarišu, ki sta čakala na pevsko uro pred kapelico očeta Damiena.

„Da, saj nam je oče Damien že povedal. — Takrat bomo zopet nove pesmi peli.“

Res se je kmalu to uresničilo. Gobovi so večinoma vsi pričakovali blizo kapelice prihod škofov. Njim na čelu pozdravi došlega škofa oče Damien s pri-srčnimi besedami. V slovesnem sprevodu peljejo na to škofa v kapelico, ki je bila posebno praznično ozaljšana za to slovesnost. Tam pa proti sklepu slovesnosti spregovori škof Herman te-le besede: „Oče Damien, Njega Veličanstvo kralj Kalakava I. mi je naročil, da ti s tem znamenjen ozaljšam tvoje prsi.“ — Na to pripne iznenadenemu duhovniku velik vitežki križ na prsi. Neizmerno veselje zavladalo je med gobovimi, ko so videli, kako tudi kralj časti njih dobrotnega očeta. P. Damien pa ni imel rad

te odlike in le iz pokorščine je nosil toliko časa vitežki križ, dokler je bil škof na otoku.

Pri tej prelepi slovesnosti pa ni bilo male Lenice; čuti je morala doma pri svoji nevarno oboleli sestri Blanki. Pač je čula v svojo hišico veselo petje, ki se je razlegalo iz kapelice, pač bi se bila rada udeležila slovesnosti, a ni si upala tudi za trenutek zapustiti Blanke.

V tem težavnem poslu podpiral je Lenico oče Damien, ki je vsaki dan prišel obiskat bolnico. — Blanka je imela vročinsko bolezen, in se ji je dolgo časa blédlo. Ko je prvokrat spoznala o. Damiena, videlo se ji je, da se sramuje. — „Kdor se sramuje, že obžaluje,“ tolažil je duhovnik Lenico, ki mu je tožila sestrično žalostno osodo.

V.

Približalo se je poletje; Blanka je bila še vedno bolna; tedaj pa se je na otoku pripetilo zopet nekaj nenavadnega; prišle ste namreč po vzgledu o. Damiena dve redovni sestri sv. Frančiška na otok govovih, da jim strežeti in če treba zanje tudi svoje življenje darujete. O. Damien takoj jedno pošlje Blanki v postrežbo, Lenica je bila neizmerno vesela, Blanka pa je bila od početka nezaupna do nje.

„Škoda“, rekla je Lenici, ko je sestra-postrežnica odšla iz hišice, „škoda, da bo tudi ta lepa cvetoča sestra v kratkem nosila na svojem obrazu črnikaste lise.“

Te besede pa je slišal o. Damien, ki je ravno v hišo stopil ter urno spregovoril: „Ali méniš, Blanka, da je še kaka večja sreča na svetu, kakor iz ljubezni do gobovih gobov postati, da bi jih pridobil za Kristusa?“ — Te besede so mogočno vplivale na Blanko. — Zadnji čas je pretrpela že mnogo hudih poskušenj; njena duša se je vedno bolj čistila in milost je spreobrnenu pot pripravljala.

Ko se o. Damien poslovi, tedaj Blanka prime sestrico za roko ter pravi: „Vem, draga moja, da si za me veliko molila in veliko trpela, moč za to si dobivala v kapelici pri o. Damienu. — Tudi jaz želim tebe posnemati. Cerkev, ki rodi take angelje ljubezni, kakoršni ste o. Damien in sestra Ana in — ti, ne more nam hudega želeti. Sedaj tudi jaz spoznavam časno življenje in njegov namen. Izgubljajo se mi vedno bolj sanje, ki sem jih sanjala o slepotni časni sreči. — Gob na telesu mi je bilo potreba, da se ozdravim gob na duhu.“ — Neki nebeški sijaj obdajal je obraz Blanke, ko je te besede govorila. Tedaj pa je obmolknila in zajokala. Z njo je jokala sestrica, a bile so to solze najčistejšega veselja.

Drugi dan je prišel o. Damien s sv. obhajilom, in po končanem opravilu rekel je pričujočim: „Taki trenotki poplačajo me obilno za cela leta stisk in trpljenja. O kako Bog bogato plačuje dela, ki jih iz ljubezni do njega opravljamo.“

VI.

Par let pozneje in zelena trava je rastla na grobu, ki je kril dvoje ljubečih sre — Blanko in Leno. Ne dolgo za njima vlegel se je tudi o. Damien v grob počivat. Pet let je že glodala gobova bolezen na njem, naposled je postal tudi ta junak — žrtev smrti. Deset let je bival na otoku, dné 15. aprila 1889 pa je izdihnil svojo plemenito dušo. Iskreneje pa niso še nikoli žalovali in hvaležnejši točili solzâ na prezgodnji grob, kakor so to storili gobovi bolniki ob pokopu svojega očeta . . . Najlepše cvetice, kar jih cvetè na otoku, krasijo grob očetov.

Vsaki dan zvečer kleči na stotine gobovih ob grobu o. Damiena, žalost jim polni srce, a z njo se družijo tudi upapolno veselje, saj gobovi tako hitro padajo drug za drugim v grob, a v trdni nadi, da ondi nad zvezdami zopet najdejo svojega ljubljenca — o. Damiena.

v.

Črna Vida.

I.

„Ali ste že slišali, da bi bila včeraj skoro umrla Anžetova Franica?“

„Seveda sem slišala, vsaj so naš oče nemudoma morali po zdravnika. Prav ji je, kaj pa hodi

v goro nabirat gob, ako še strupenih ne loči od pravih.“

„Kaj bi jih ne ločila? Kolikrat sva jih že skupaj brale, a nikdar ni strupenih nabirala. Ona coprnicca, ta črna Vida. bila je pri njej v gozdu in vsi pravijo, da ji je ta mušnic podložila v jerbašček.“

„Koliko časa bodo še trpeli to črno spako v vasi? Ne dela nič, v cerkev ne hodi, pred ljudmi beži in vedno lazi po gozdovih.“

„Saj družega ne zna ta ciganka. Meni se le čudno zdi, da jo gospod župnik podpirajo. Ko bi jo poznali, kakor jo mi, gotovo bi ji ne dajali potuhe.“

„Kaj pa to? Poglej, črno Vido žandarmi ženó in vklenjeno jo imajo!“

„Prav ji je, bo vsaj za drugič vedela mušnice podlagati drugim ljudem.“

„Sedaj bo vendar mir pred njo . . .“

Tak razgovor so imela neko nedeljo popoldan dekleta pod vaško lipo v šmarješki vasi tam gori na lepi gorenjski strani. Vsako nedeljo so se shajala na tem mestu; imela so ondi po krščanskem nauku nekako zagotovljen prostor. V svojih pogovorih so se deklice mnogokrat tudi prepirale, vzlasti zaradi obleke, katera ima lepšo, ali zaradi dela, katera da hitreje žanje, ali težje jerbace nosi v mesto, a jedine in prijazne so si bile vselej, kadar so črnile dekleta, katerega so imenovali sploh vsi vaščani: črno Vido.

Bila je to dekle kakih dvajset let. Dekleta so govorile, da je ciganskega rodú, da so jo z bratom cigani v vasi pustili na kozah bolno in da je v vasi ostala, ker ni hotela dobro storiti in umreti, kakor njen bratec. Nikdo ciganov ni več povprašal po njej in tako je prišla občini na glavo. Bila je zagorelega obraza in svetlih črnih očij, glavo pa so ji pokrivali gosti črni lasje; zato so ji vaščani dali priimek: črna Vida.

Slabo se je godilo ubogemu ciganskemu otroku. Komaj je nekoliko odrasla, porabili so jo za občinsko pastarico, ter vaške koze izročili njenemu varstvu. — Izgubila pa je ob neki priliki več koz. Nekaj let pozneje se je zvedelo, da so jih ji odgnali tatovi. Toda kaj je to pomagalo ubogi Vidi. Pretepali so revo, gonili jo od hiše do hiše; kamor je prišla, nikdo ji ni dal prijaznega pogleda, ne koščka kruha. Naposled zbežala je v neko na pol razrušeno občinsko kočo tam doli na koncu vasi in je ondi sama prebivala od svojega petnajstega leta nadalje.

Oj kako žalostno je bilo to njeno mlado življenje. Nikamor si ni upala v vas, niti v domačo cerkev ni več smela ob nedeljah. Pač je parkrat poskusila, a šla je mimo deklet in fantov kakor skozi šibe; norčevali so se z njo, s priimki so jo pitali, suvali in topli.

Jedino zavetje ubogi Vidi bila je župnikova hiša. Vaški duhovnik poznal je zlato sree uboge

deklice. K njemu je hodila na nauk, ker je v šolo niso marali, tam se je pripravila za prvo spoved in prvo sv. obhajilo, tam se je naučila brati in pisati za silo. Mnogokrat je duhovnik ljudem pojasnjeval, da Vida ni hudobna, a ljudje mu niso verjeli; celó zamerili so mu to očetovsko prijaznost do Vide.

Zato je Vida postala boječa. Ogibala se je ljudij, kjer se je mogla in na njeno solnčno dušo legal je oblak grde nevoščljivosti. Vzlasti je zavidala dekleta iz vasi, ko so ob nedeljah z lepimi rutami na glavi hitele v domačo cerkev. — Med tednom je Vida pridno hodila v bližnje gozdove nabirat raznih zelišč, rož, koreninic, gob itd. To je v tržnih dneh nosila v več ur oddaljeno mesto in s tem se skromno preživljala. Take dneve si je še preganjala srčno žalost z delom; v gozdu bila je najraje; tam se je čutila kakor doma. Zdelo se ji je, da jo ptice po gozdu prijazno pozdravljajo, radovala se je veveric in drugih gozdnih živalij, ki so skakale in tekale okrog nje. Tu v gozdu ni bilo tudi za „črno Vido“ zavistnega očesa, tu ni bilo za-njo zbadljive besede in ne grozeče, odurne pesti. Zato je cele dneve preživela v vaških gozdih, popolnoma sama.

Najhuje pa ji je bilo v nedeljo. Tako lepo in vabljivo so peli zvonovi iz domače cerkve in vabili ljudi k službi božji. Gledala je, kako so od vseh strani hiteli ljudje v domačo cerkev. Tam pred cerkvijo bilo je tako prijetno in v cerkvi še lepše, a

Vida ni smela tje — jedina v celi vasi. In vendar ni ničesar zagrešila, nikomur nič žalega storila, gospod župnik je vedel, kako rada in kako lepo Vida moli vsako jutro in vsaki večer, vedel je, da vsako nedeljo hodi v oddaljeno mesto k sv. maši, vedel, kako rada prebira lepe knjige, ki jih dobiva pri njem. — Ljudje, ti zlobni, lahkoverni ljudje pa so jo tožili, da je coprnica, da nikoli v cerkev ne gre, in vseh nesreč, ki so zadevala vaščane, bila je kriva — črna Vida. Jedin njen greh je bil ta, da so jo cigani v vasi pustili. Vzlasti so jo sovražila vaška dekleta. Kedor pa bi bil mogel pogledati tem dekletom v srce, videl bi bil, da je temu največ kriva nečimerna zavist. Dekleta so ji zavidale njeno lepoto. Tolažilo jih je le to, da so ji črne kozé zapustile semtertje kako progo na cvetočem obrazu.

Čuden je svet, čudna so sreča človeška!

II.

„Danes bodo črno Vido izpustili iz ječe.“ — S to novico prišel je oče župan iz mesta domov.

„Kaj zopet se priklati v vas ta ciganka?“ zajezi se domača hči, ki je bila z Vido skoro iste starosti.

„Rekli so mi,“ nadaljuje župan, „da je črna Vida nedolžna. Vso stvar so namreč preiskali, in dognali, da Vida tisti dan ni bila skupaj z Anžetovo Franico, marveč da so bili z njo drugi otroci, ki so zamešali strupenih gob med prave. To je bilo skoro vzrok

smrtne nevarnosti pri Anžetovi Franici, ki si je pripravila na paši teh gob za kosilo.“

Bliskoma se je raznesla po vasi novica, da se črna Vida vrne zopet v vas. Skoro nobeden ni hotel verjeti, da bi bila Vida nedolžna. Le z zvijačo in z goljufijo, pravili so si, da se je črna Vida oprostila iz ječe.

Vzlasti živo je bilo tisti dan pri županovih, kamor so prišli sorodniki v goste. Bilo je v družbi tudi mnogo otrok, ki so se igrali na vasi do poznega večera. Ko so se sorodniki županovi pripravljali za odhod, niso mogli najti svoje najmlajše hčerke Marice. Iskali so jo po vasi, zvedeli so, da so se otroci sprli med seboj in da se je Marica zato od njih ločila, a kje da bi bila, tega niso mogli zvedeti.

„Precej zopet kaka nesreča, da se le črna Vida zopet vrača v vas,“ dejal je župan, ko otroka niso mogli nikjer najti. „Precej sem si mislil, da dan ne bo srečen, ko sem v mestu moral srečati črno Vido, ko so jo ravno izpustili iz ječe. Tako zlobno, škodeželjno me je pogledala. Takoj mi je šinila v glavo misel: To nič dobrega ne pomeni.“

Drugi so ravno tako govorili in sklep je bil soglasen: Črna Vida je kriva, da se jim je Marica izgubila.

V tem se je zmračilo, težki oblaki so se drvili nad vasjo in huda ploha se je vsula. Vida bila je res na potu proti domu. Bila je že blizu vasi, ko

je jel dež liti. Čakala je nalašč večera in vesela je bila nevihte, češ vsaj ne bom srečala nobenega vaščana. Kake četrte ure od vasi pa je zaslišala otroški jok, kakor da bi nekdo klical na pomoč. Prestrašena se bliža kraju, odkoder je prihajal glas, in našla je v nekem globokem jarku kričečega otroka, ki je bil skoro do vratu v vodi. Urno ga izvleče iz vode. Ko zve, od kod da je, nese ga nemudoma proti županovi hiši. Hoditi dekletce že ni moglo; le uro pozneje naj bi bila Vida prišla, in deklica bi bila opešala in vtonila v jarku.

Ko se Vida približa županovi hiši, sliši ravno, ko nekdo zakriči v hiši: „Vse je zastonj! Otroka ne bomo našli. Jutri ga bodo dobili mrtvega kje v kakem jarku in to nam bo najboljši dokaz, da je zopet v vasi — črna Vida, ta coprnica, ki je kriva vseh naših nesreč.“

Kakor meč v srce, tako britko te besede zadenejo ubogo Vido, ki je vsa premočena z velikim trdom prinesla v naročju Marico do hiše. Hipoma odpre vrata, postavi Marico sredi hiše ter zakliče z močnim glasom: „Da! Črna Vida, ta coprnica, je zopet prišla v vas, a črna Vida vam ni prinesla nobene nesreče, prinesla pa vam je otroka, ki bi bil gotovo vtonel, ko bi ga ona ne bila rešila iz vode. — Ne sodite, da ne bote sojeni!“

In predno so se ljudje v hiši zbrani zopet dobro zavedli, zaljusknila je Vida vrata in kakor je nenadoma prišla, tako je nenadoma izginila . . .

Tisti večer pa pri županovih niso več mnogo govorili. Grajati črne Vide niso skoro mogli, ker jim je rešila Marico, hvaliti pa jo niso hoteli. Vse pa se jim je zdelo nekako skrivnostno.

III.

Tužna je bila ta noč v razpali občinski koči, kamor je zopet prišla črna Vida. Vse je našla razdejano. Vaški paglavci so se med tem znašali nad sirotno ostalino črne Vide in ji po koči vse razmetali. A na to Vida to noč niti pazila ni. Bolečine njene bile so mnogo hujše. Iz ječe je prišla sicer res nedolžna spoznana, a črnega pečata, da je bila zaprta, ne izbriše ji nikdo. Kdo ji povrne njeno čast, njeno dobro ime? — In potem pa besede, ki jih je slišala pri županovih, koga bi ne bolele, ako mu vest pravi, da je pošten, da nikomur ni storil nič žalega?

Dasi trudna, dolgo v noč ni zatisnila očesa. Omagovala je vzlasti to noč pod presilno težo svojih bridkostij, iz katerih ni poznala nobene rešilne poti.

„Čemu sem pač na svetu? Vsak človek ima vendar kakega svojega človeka. Potoži mu svojo revo, pri njem najde vsaj prijazen pogled, tolažilno besedo, a jaz, jaz je nimam pod solncem žive duše, ki bi čutila z menoj. Ne poznam ne očeta ne matere, ne vem ne za svoj rodni kraj, ne za svoje domače, in ta brlog, to je moj dom!“ . . .

Tako je žalovala to noč nesrečna Vida in ne vé se, kaj bi se bilo ž njo zgodilo, ko bi ne bila zagledala v kotu sv. križa in molitvene knjige. Vse to je dobila od dobrega župnika, pri katerem jedinem je našla tu in tam nekaj tolažila. Pokleknila je tudi to noč pred križ, odprla je knjigo in zagledala je v knjigi podobico, katero je dobila v spomin na prvo sv. obhajilo. Bila je podobica že zastarela in nekoliko tudi že raztrgana. In kako bi ne bila? — Kolikrat jo je že Vida močila s svojimi solzami, ko je obupujoč v molitvi in vzlasti v sladkih spominih na prvo sv. obhajilo našla vselej prepotrebne tolažbe in pomoči.

„Jezus torej me vendar le ni zavrgel, on vsaj me ni ločil od družih. Smela sem k sv. obhajilu, kakor druge dekleta. Bog torej vendar ne dela razločka med menoj in drugimi!“ In žarek upanja na lepše, srečnejše življenje je ob takih mislih posvetil v zapuščeno srce uboge Vide. In pomirilo se je Vidi ubogo srce, pomirilo pod križem Kristusovim, kakor že mnogim drugim.

V takih mislih premagal je tudi nocoj zaželjeni spanec Vido in donesel ji krasnih sanj, ki človeka vsaj za trenotek umaknejo vsakdanjim težavam ter mu slikajo življenje lepo in srečno, kakoršnega si želi v globini svojega srca.

Uboga Vida, sanjaj še dolgo zlate sanje o svetli sreči!

Ne! Tvoj angelj nebeški naj ti te sanje vresniči v življenji, kakor to zasluži tvoje zlato, a tako britko skušano srce! . . .

IV.

Minulo je od tedaj zopet nekaj let. Za Vido se ni spremenilo nič posebnega. A prišel je trenotek, ki je naenkrat vso stvar zasuknil popolno na drugo stran. — Ob žgoči vročini nekega poletja prikazala se je v vasi bolezen črnih koz. Napadala je ljudi s toliko silo in v tolikem številu, kakor nikdo poprej ne pomni. Vzlasti po mladih, krepkih ljudeh je posegala bolezen. Več vaških deklet je že pomrlo, mnogo jih je še bolnih ležalo, med njimi je visela v smrtni nevarnosti tudi hči županova. Pri tolikem številu bolnikov manjkalo je v vasi strežnikov. Celo županovi niso dobili nobene pripravne strežnice. Na Vido, ki se je radovala čvrstega zdravja, se niso spomnili. A Vida je sama mislila na to. V začetku obšla jo je neka hudobna misel, češ prav jim je tem ošabnim vaškim dekletom, ki so meni tako privoščile strašno bolezen. A Vida je bila očiščena v vednih poskušnjah in kmalu je pregnala take skušnjave. Ko je pa zvedela, da so pri županovih razven očeta vsi zboleli, in da nimajo potrebne postrežbe, tedaj je hitela v vas in tedaj v največji sili sprejeli so vaščani prvokrat črno Vido — z veseljem. In Vida je bila na svojem mestu. Noč in dan bila je pri bolnikih ter jim stregla kakor pravi angelj varuh. Vse se

je čudilo tej res čudodelni delavnosti črne Vide. In ta delavna krščanska ljubezen jo je oprala, da je tudi vaščanom postala — bela Vida. — Kakor jo je poprej vse mrzelo in sovražilo, tako so ji bila sedaj odprta srca vseh vaščanov. Vsi so spoznali blago srce zaničevane Vide, in vzlasti županovi so jo hoteli imeti v svojo hišo, a Vida je ostala v svoji koči, katero so ji popravili; vendar je niso nikjer pogrešali, kjer so potrebovali vaščani kake pomoči vzlasti v bolezni.

* * *

Visoke starosti ni dočakala Vida, preveč je v mladosti trpelo njeno čuteče srce. Pogreb njen je bil lep, kakeršnega že dolgo niso pomnili vaščani. Blag spomin pa se je med njimi še sedaj ohranil na črno Vido, ki je na svetu brez pravega doma, našla gotovo svoj stalni dom pri Bogu v večnosti.

VI.

Beli cvetovi.

Slika iz vojske. Spisal Fran Svoboda. Iz češčine prevél V. F.

Vzbudila me je mrzla, suha sapica. Okrog je bila tema. Nisem vedel, kaj se godi z menoj, le podobe iz ravno pretečenih sanj so mi rojile po

glavi. Obrnil sem se z obrazom kviško in zdaj sem čutil debelo sukno svojega plašča in po obeh straneh speče vojake. Spomnil sem se, da smo ostali pozno po noči na prejšnjem mestu po hudem boju in da se zjutraj začne nov boj. Odgrnil sem si ovratnik plašča z očij in gledal sem proti nebu. Bilo je temno in brez zvezd. Zrak je bil mrzel. Zdaj mi je še-le prišlo v spomin, da naša stotnija leži na pokopališču pri stari cerkvi. Hitro sem se spomnil včerajšnjega boja, belega zidovja cerkvice, križev na pokopališču in desetnika Šime, ki je zadet s kroglo, zaklical milo nekoga izmed svojih dragih, in na misel mi je prišel Járka, bojazljiv naš kadet, ki je spal zraven mene, in po noči, predno sva zadremala, mi pripovedoval o svojem drugu iz kadetne šole, poročniku Šalku, kateri je zblaznel in mahajoč z roko vedno govoril: „Tam malo naprej, tukaj nazaj!“ (Imel je bajè trdno misel, da pregleduje vojaško izbo in da gleda, če so postelje v eni vrsti.)

Naslonil sem se na desni komolec in sem poslušal. Pod zidom je počasi korakala straža in zrak je dišal po tobaku. „Nekdo puši“, pomislil sem si in bilo mi je nekako tesno pri srcu.

„Járka, ali spiš?“ vprašal sem kadeta, s katerim sem bil zadnje dneve jako zaupljiv. Bil je zavit v plašč in kratko je dihal.

„Ne“, odgovoril je tiho in se je vzdignil.

„Kako si spal?“ vprašal sem tresoč se mraza.

„Slabo . . . jako slabo!“

„Zakaj? Mraz je bil, kaj ne da?“

„To nič ne dé . . . toda sanje . . . imel sem strašne sanje! Pa tako strašne, da jih ne bom pozabil svoje žive dni.“

„Kakšne?“ vprašal sem in naenkrat se me je lotila močna razburjenost. Čuden strah me je prešinil in spomnil sem se pripovedke o strašni prikazni v starem gradu.

„Poslušaj torej“ — pripovedoval je Járka, zavivši se bolje v plašč — „sanjalo se mi je, da smo bili na tem-le pokopališču ti, jaz in narednik Říha. Trava na grobéh je bila razteptana, suha in v sredi med grobovi je bil vodnjak — veš tak, kakoršen se večkrat vidi na deželi . . . in okrog so poskakovali in žvižgali vrabci. Res čudno se mi je zdelo, da se na tem žalostnem in pustem kraju vrabci podé in razgrajajo. Šli smo proti mrtvašnici, ki je imela majhno okence brez stekla in široko streho segajočo skoraj do tal. Říha nas je prisilil, da vstopimo noter v mrtvašnico. Tamkej je bilo pusto in mrtvo. Skozi majhno okence je prihajalo malo svetlobe in v sredi je bil majhen altarček, na katerem so gorele sveče. Zrak je bil težak in dišalo je po gnjilobi. V kotu med stebri so bila temna tajna vratica. Od začetka se nismo posebno zmenili za to čudno poslopje, a kmalu nam je prihajalo bolj tesno pri srcu. ‚Čujte‘, spregovoril je Říha naenkrat votlo, tako, da se nam je zdelo, da njegov glas prihaja od nekod daleč, ‚ko bo dvanajst ura, odpró se ta-le

vratice in notri pride smrt . . . smrt!‘ ponovil je s poudarkom. ‚In kdor izmed nas ima umreti, tega prime za roko in ga pripelje pred ta-le altarček!‘ Ozrla sva se ustrašena na altarček in tebi je lice otemnelo.“

„Meni?“ spregovoril sem in srce mi je zatrepetalo. Osupnil sem nekako in vroče mi je prihajalo.

„Pa zakašljaj si trikrat“, nadaljeval je Járka, dihajoč zdaj nagleje kot prej. „Zdaj se nas je strah lotil in gledali smo nepremično proti temuemu vhodu. V začetku smo hoteli uiti, a nismo mogli, nekaka nevidna moč nas je uklenila v sredi mrtvašnice. Čakali smo, komaj dihajoč, ko ura odbije dvanajst. Naenkrat je začel zrak okrog nas nekako bolj tiščati, vsi smo obledeli, in od zunaj je bila ura počasi, votlo dvanajst. Poslušali smo in nepoznana tesnoba nas je obšla.“

Nekdo je potrkal močno na vratice. Dobro sem čutil, da ta glas ni tak, kakor če trkamo mi živi, ampak drugačen, jasnejši, in prišlo mi je na misel, da trka smrt z golim, kostenim kazalcem. Říha je pogledal name in lice mu je še bolj obledelo. Ti si bil zelo resnoben, pripravljen, naj se zgodi, karkoli hoče, in precej, ko je potrkalo, si polno zaklical ‚Notri!‘ In zakašljaj si.

V mrtvašnico je vstopila smrt. Ne velik, čokat, ne navadno močan kostenjak širokih bokov in ram. Glava mu je bila nenavadno velika in kosti črnkaste, in roke nekoliko predolge in prevelike.

Obrnili smo se proti prihajajoči smrti in vsi smo se po tvojem vzgledu globoko priklonili. Ta je šla počasi, jako resnobno kima joč z glavo in vedno nas gledajoč s črnima luknjicama, kateri je imela namesto oči. Jaz sem oči pobesil in gledal njene močne, široke noge in na njeno hojo, katera me je spominjala hoje strogih, visokih imenitnih mož v gledališču. Stopila je tesno pred nas.

Mi smo se vnovič priklonili, tresoč se ne več tako strahu, kot spoštovanja in pobožnosti.

Smrt nas je gledala nekaj trenutkov; od enega na drugega se je obračal njen nevidni vid v praznih luknjicah, in potem je nekoliko minut premišljevala. Mi smo stali naravnost, po vojaško, pričakujoč, kaj bo storil močan kostenjak.

Naenkrat se je smrt odločila, pristopila je tesno k meni, prijela me za roko in peljala me pred altarček, na katerem so zdaj sveče veliko jasneje zažarele. Storilo se mi je tako milo in otožno pri srcu, da še nikoli ne tako. Celo moje življenje se mi je pokazalo v največji lepoti in prijetnosti in prepričanje, da moram kmalu umreti, vse zapustiti, težilo me je neizrekljivo, grozno. Nisem vedel, kaj bi storil, tresel sem se kakor dete, gledajoč s solznimi očmi na srebrni svečnik in plamen najbližje sveče. Milo bi se bil zajokal, a nisem mogel zaradi velikega razburjenja. Čutil sem veliko močnejše, kako lepo je življenje, kako neizrekljivo krasno, zdelo se mi je, kakor bi duhal prijetno vonjavo bogatih trav-

nikov, njiv in gozdov . . . pa nisem vedel sveta, ne pomoči. Veroval sem, da moram umreti in to prepričanje je bilo grozno. Slednjič se mi je milo storilo in milo sem zajokal. Potem sem slišal, kako so se vratica zaloputnila; ozrem se, in videl sem tebe in Řiho, kako k meni prihajata, in sočutje se je vama kazalo na licu. Meni se je olajšalo nekoliko, a moja žalost je bila bolj resna. Smrt je izginila. Mrtvašnica se je zdela temnejša in dišalo je po sežganih svečab.

Moléé smo šli ven. Bila je noč, a ne temna. Zrak je bil mrzel, zimsk, akoravno smo videli na grmih listje. Naenkrat se nam je zdelo, da vse okrog nas postaja belo in svetlo. „Moj Bog, kaj je to?“ vprašal si z žalostnim glasom „Sneg je!“ odgovoril je Řiha jako tiho in utrgal neko cvetlico. „Ah ne“, opomnil sem naglo, „to so sami beli, krasni cvetovi! Le pogledjte — tukaj — in tamkaj tudi! Sam cvet in sam cvet! Pa tam tudi in tam tudi!“ In v resnici so to bili beli, zvezdasti cvetovi in so pokrivali vse, kar je bilo pred nami. Pripognil sem se, utrgal jih polno perišče in raztrosil jih okrog sebe. Predno so padli na tla, spremenili so se v nove in nove bele cvetove. Vonjave pa nismo čutili nobene. Kmalu potem mi je neki mrak zagrnil oči in zdramil sem se. V prsih so mi ostali vsi neprijetni, nenavadni občutki, in zdaj mi je tako tesno pri srcu . . . čuj, Polák, jaz danes padem!“

„Ne bodi neumen!“ rekel sem odločno, da ga potolažim. Pa nikakor se nisem mogel ubraniti ne-

navadnega čutstva, katero je oživilo v meni njegovo pripovedovanje. Tako vroče mi je prihajalo, da sem se spotil in h koncu sem veroval, da mora Járka danes umreti. „Revež!“ pomislil sem si „Tako mlad, dober človek!“

Pa med temi sočutnimi občutki sem zapazil tudi sebično veselje zaradi tega, ker mene smrt ni peljala k altarčku.

Járka je vzdihnil v mrzli zrak. „Moj Bog,“ zašepetal je, „koliko mora človek pretrpeti.“

„Bo že dobro!“ tolažil sem ga.

„Oh, nikakor ne bo!“ In zamislil se je. Potem je rekel mehko: „Veš-li, na koga sem se spomnil? Spomnil sem se na rajncega starega očeta. Revež, ta je trpel!“

„Vsak trpi — in vse mine!“

„Da, mine. Jutri ne bom več s tabo! Glej, dosti dolgo sva bila skupaj in marsikaj sva pretrpela!“

Spoznal sem na njegovem glasu, da se zopet joče. — —

„Molči no, — kolikokrat si že tako govoril? In vedno še živiš!“ zaklical sem veselo.

„Pa danes bo konec. Moj Bog, ti cvetovi so bili beli. . . Ne vem, kaj se z menoj godi, da se ne morem pomiriti.“

„Neumnost!“

„O ne, neumnost ne — ti dobro veš!“

Prijel sem njegovo majhno roko in nežno jo stisnil.

„Kdor sanjam verjame, senco lovi,“ spregovoril sem trdno, trudeč se, premagati svojo razburjenost. „Videl boš, da bova jutri skupaj, kakor danes.“

Odgovoril ni. Zakašljal je in se zavil bolj v svoj plašč. Meni se je nakopičilo zdaj v mislih toliko predstav in spominov, da me je kar glava bolela. Mladi, otroški obraz Járkov se mi je vedno prikazoval. „Ne bom se ž njim več pogovarjal,“ pomislil sem si otožno in odkritosrčno, „ne bom ga več tolažil . . . revček Járka! Koliko se spominja starišev in koliko joče! Ta ni za vojsko, ta ni za to!“

In v spomin mi je prišlo, kako se je rad v ognju skrival za drevesa in kako nerad je jedel slabo kuhano meso, ki smo ga večkrat v dežju na ognju skuhal, in smilil se mi je ta bojazljivi kadet tako zelo, da so se mi kar solze vlile.

Bilo je še daleč do jutranje zarje, ko smo že vsi vstali.

Vsaki stotniji so prinesli vojaki sod rudečega vina in suhorja.

Hitro smo zajutrkovali in vrnili se potem na svoja mesta. Vojaki niso bili danes tako veseli in gostobesedni, kakor sicer.

Od daleč se je slišal zdaj pa zdaj strel, kakor znamenje bližajoče se bitve. Začelo se je daniti, tako da smo razločevali obrise cerkvice in bližnjih poslopij, a na ravnino pred vasjo se ni še videlo. Prešinaljiv, suh mraz je uplival na nas jako neprijetno.

Járka ni pil vina. Stal je klavern pri zidu in strgaval s sabljo malto.

„Še zmiraj misliš na to?“ vprašal sem ga, nabijajoč puško.

„Na to in na vse!“ odgovoril je pobito. „Poglej, kako je to danes čudno. In kazal je okrog sebe.

„Moj Bog, prvi sneg!“ vzkliknil sem, čutéč na licu hladne snežinke.

Járka je pogledal kvišku. Nebo je bilo temno. „Naletava,“ rekel je klaverno in zakašljal.

„Zdaj bodo slabi dnevi!“ rekel sem.

„Za-me ne več!“ naglo in nekako razdražen odvrne Járka.

Nisem več odgovoril. Obmolknil sem in premišljeval, koliko tisoč jih stoji zoper nas, koliko tisoč nas vsak dan pade, in življenje se mi je zdelo ta trenotek ničvredno.

Ni bil še popolnoma dan, ko se je boj vnovič vnel. Sovražnik je zopet udaril na nas. Okrog vasi v temnem jelševju grmeli so strelji in od daleč so doletavale sém krogle. Razločevali smo že posamezne oddelke sovražnikove, pomikajoče se z nenavadno naglostjo naprej. Snežilo je vedno gosteje in kraj je dobil popolnoma novo, nenavadno lice.

Járka je gledal čez zid pokopališča na oddelek dragoncev, kateri so se v divjem diru umikali svinčenkam sovražnikovim okrog vasi. Njih rudeče kape in močni konji zginili so kmalu za gričem.

Začeli smo streljati.

Sovražnik, stojéč ne daleč od nas, začel je močno streljati na vseh straneh. Pa na našo stotnijo je streljal jako malo, ker smo bili dobro zavarovani. Glavni naskok je bil namerjen na desno stran, kjer je bila razvrščena cela naša divizija in od koder so najboljše streljali nanj. Mi smo streljali nenavadno naglo in nekako veselo. Járka je sedel na zidu in kazal s sabljo, kam naj merimo.

Naenkrat smo obstali. Doli, v neposrednji bližini, na pustem vrtu starega poslopja pokazala se je ogromna množica sovražnikovih pešcev. Ustrelili so.

Nad našimi glavami so zafrčale svinčenke. Nekatere so udarile v zid, druge so se odbile na njega površju. Nekdo je zavpil milo in koj potem je zadonelo, kakor če pade nekaj na tla. Ozrl sem se na to stran. — Na travi ozkih dveh grobov vznak je ležal Járka, popolnoma raztegnjen in glavo je imel razstreljeno. Od ust se mu je kadila še zdaj zmrzujoča sopara. Hotel sem bežati k njemu, a nisem mogel, ker moral sem streljati na sovražnika.

Streljali smo skoraj deset minut, predno smo zapodili sovražnika iz vrta. Kraj je bil že ves bel, pokrit s tanko sneženo odejo.

Bilo je dano povelje, da se umaknemo.

Ko smo zapuščali pokopališče, ozrl sem se še enkrat po Járki, ki je ležal na belem površju pokopališča. Od ust se mu ni več kadila sopara. Bil je mrtev. — Ta trenotek, ozirajoč se po ogromni, zasneženi planjavi, spomnil sem se Járkovih sanj o belih cve-

tovih. Ležal je zdaj med njimi, tako hladen, kakor oni, in novi in novi so padali na njega in zemljo.

Sanje so bile resnične. — Počivaj v miru mladi prijatelj! — Na svetu vse urno mine!

VII.

Podoba preblažene Device.

(Obraz iz življenja umetnikov.)

V samostanu sv. Marka v Florenciji slikal je slavni umetnik brat Giovanni Fiezolet svoje nebeško lepe slike. Bil je v tej dobi lep pomladnji čas v naravi, a tudi v umetnosti. Doba ta je bila sicer zelo viharna; preprirov polno na vseh straneh in ljudstva zelo razdivjana in razbrzdana. — Toda kaj vse to moti pobožnega slikarja, ki se je skrival pred svetom v zavetju tihega samostana ter ondi slikal in molil. V svoji duši gledal in občudoval je lepe, nebeške podobe, ki se razodevajo angeljskim nebeško-čistim srcem. Te podobe vtelesoval je na platno in z njimi je hvalil Boga in razveseljeval in blažil ljudi.

Z lepimi slikami je brat Giovanni okrasil samostan. Že je stal nad samostanskimi vratmi sv. Peter s prstom na ustih, opominjajoč vstopajoče, da je tukaj kraj tihega miru in resnega premišljevanja. Naslikan je bil že v veliki dvorani Vzveličar na križu. Ta prekrasna podoba vstvarjena med solzami ganila je tudi gledalca do solzá. Pred to podobo stal je

ravno danes ponosni Kozma Medicejski, znani prijatelj in podpornik umetnikov; ta prizor ga je prevzel; nevedoč kedaj, pokleknil je pred Križanega in vstavši poljubil roko skromnemu umetniku, najblažjemu možu svojega časa. Slava in občudovanje obdajali ste ga v samotni celici, toda njega ta posvetni sijaj ni oslepil. Bil je utrjen v svojem duhu. Vedel je, da ima svoje darove od Boga, da je umetnost hčerka božja.

Toda, kaj je danes bratu umetniku? Zamišljen sloni pred obokom pri oknu kapiteljske dvorane. Neki teman oblak zagrinja umetniku sicer zmiraj jasno čelo; iz sicer vedno veselega in zadovoljnega očesa odsevala je skrita žalost. Pred seboj je imel v lepi posodi šopek cvetlic. Dobil jih je zjutraj ob vznožju Madonne, katero je prejšnje dni dovršil v neki celici.

„Kaj ti je danes, brat Giovanni, da si tako zamišljen?“ S temi besedami potrka na ramo zamišljenemu umetniku njegov duhovni in telesni brat Benedetto. — „Kako, da ti je zastala roka? Kako, da ne nadaljuješ pričete slike?“

„Ne vem, kaj mi je, dragi moj Benedetto. Zdi se mi, da me je danes zadelo prvo, veliko gorjé na svetu. Kakor da bi me bila zapustila milost Gospodova! Glej, Benedetto, pogostokrat ste se čudili, ko so bile podobe na mojih slikah tako naenkrat dovršene, vse je bilo do malega natanko izdelano, nič ni bilo treba popravljati. Tedaj ste me povpra-

ševali, kako je to mogoče. Jaz sam misem vedel kako. A zdelo se mi je vselej, kakor da bi mi Bog sam kazal obraz Odrešenikov in obraze svetnikov božjih, ko sem slikal svoje podobe. Zdelo se mi je, da ne vodi moja roka čopiča; da me le neka notranja sila goni izročiti platnu to, kar mi je žarelo v duši v popolni jasnosti in v najlepši svetlobi. Moj trud, moja umetnost niste torej vstvarile lepih slik, pač pa milost Gospodova. In to milost, zdi se mi, da sem danes izgubil.

Ravnokar sem narisal načrt za podobo Marijinega Oznanjenja. V angeljski milobi stoji pred menoj poslanec nebeški, ki je donesel blaženi Devici presrečno oznanilo. Jasno gledam pred seboj ono priprosto revno, a vendar tako lepo vrejeno, milo in prijazno sobico, kjer je bivala Izvoljenka nebeška. Ob njenem molitveniku klijó iz tal srebrno-bele lilije, na njem je položenih par prelepih knjig; a blažene Device, Nje ne morem zagledati. Kadar se mi zdi, da se ima prikazati, vleže se po sobi nekak mrak in vse izgine v nočni temini izpred mojih očíj.

„To je poskušnja, brat Giovanni, kakeršne rade spremljajo nas ljudi v tem solznem domu. Ne obupaj! Trpi in moli!“

Tako je dejal brat Benedetto in brat Giovanni je trpel in molil. Toda minul je teden in zopet teden. V celico njegovo prihajali so slavni slikarji iz Florencije, Arnatella, Massaccio in drugi. Gledali so in strmeli občudujoč slike skromnega brata, ki je v

živi krščanski veri vdihal svojim podobam ono nadzemsko, nebeško duhovitost in milobo, katere naslikati svetni umetniki niso mogli. Sedaj pa so ga našli brez dela. Čopič je ležal poleg njega; on pa je zamišljen ostal v svoji celici. Zdelo se mu je, kakor da bi bil oslepel; skušal je vedno spregledati, da bi videl podobo, po kateri je tako silno hrepenel.

Vedno je še iskal v svoji duši krivdo in zato je neprenehoma trpel in molil. Pokoril se je celo po noči in že popolno obnemoglega objemal ga je spanec. Neko noč donesel mu je spanec sladki sen. Zdelo se mu je, da se je bližal cerkvi „Santa Maria Novella“. Že je videl skozi velika vrata lučico goreti pred altarjem Matere božje. Večerilo se je in zahajajoče solnce poslavljal se je s svojimi žarki od podobe Marijine. Brat Giovanni je iskreno molil svojo „Zdravo Marijo“, upajoč, da vendar zagleda obraz, po katerem toliko hrepeni. Tedaj pa se vstraši. Nad seboj zagleda Madonno, a obraz ji je bil pokrit z gosto tančico: pokaže mu na klečalnik pod lopo.

„Tukaj“, tak glas zdelo se mu je, da sliši, „tu boš jutri ob zgodnji uri videl obraz, katerega želim, da slikaš na moji novi podobi“. Brat Giovanni se vzbudi iz sanj. Jutranje solnce je ravnokar posvetilo skozi okno v celico. Spal je dolgo proti svoji navadi. Bilo je lepo jutro. Ptice so pele po samostanskem vrtu in rože so se čez noč okrasile z novimi cvetovi. Vse se je radovalo mladega pomladnega življenja. Tudi naš umetnik čutil se je pomlajenega. Nova nada,

ново zaupanje v Boga polnilo mu je plemenito srce. Ni ga zapustila milost Gospodova; bila je le bridka poskušnja. Svojim sanjam je verjel in zdele so se mu, kakor prerokba. — Bočno opravi svojo jutranjo molitev in se napoti proti zaznamovani cerkvi. Ljudij je bilo še malo videti po mestnih ulicah. Kolikor bolj se je bližal cerkvi, tem nemirnejše mu je bilo srce; up, in strah prevladovala sta mu dušo. Že je blizo cerkve „Santa Maria Novella“. Željno se ozira po lopi okrog. Precej zagleda na klečalniku sloneti žensko. Z rokama je zakrivala svoj obraz in čuti je bilo, da — joka in vzdihuje. — Brat Giovanni tudi poklekne, da pozdravi Marijo. Počakati hoče, da ženska opravi svojo pobožnost. Čudno se mu je pa zdelo, da na vse zgodaj zjutraj išče že tukaj pomoči v solzah. Hipoma se ženska vzdigne s klečalnika.

„Ne zamerite, blaga žena, da vas tukaj nagoovorim“, pravi slikar-umetnik, „a naznanilo se mi je v sanjah, da vas danes ob tej uri tukaj dobim. Kraljica nebeška želi, da vaš obraz nosi na podobi, katero imam naslikati.“

Ženska, ki je za trenotek pogledala umetnika, še bolj zakrije svoj obraz. Bila je dekle v najlepših letih. — „Ta obraz“, rekla je bolj tiho, „je moja največja nesreča. — Toda kdo ste, tuji mož, da kaj takega zahtevate od mene?“

„Jaz sem brat Giovanni, upam, da mi zaupate.“

„Oj“, vsklikne dekle, „sveti mož, ki v nebesa vidi in se z angelji igra.“ Globoko se je priklonila

in ponižno poljubila rob njegove obleke. Tedaj pa so se vsuli zlati lasje po njenih ramenih, pokazal se je njeni lepi obraz, prava podoba nedolžnega srca in umetnik je videl, da si je Marija vredno izbrala kot svojo podobo na zemlji. Videl pa je na nedolžnem obrazu skrito globoko, nemo žalost; vzlasti so solzne oči pričale o bolesti, ki je mučila njeno dušo. — Zaupno ji zatorej reče častitljivi brat Giovanni: „Ti trpiš, dete moje, hudo trpiš? — Ali bi ne marala meni zaupati, kar te teži? Mogoče, da ti jaz pomorem iz zadrege.“

„Predobri ste, blagi gospod“, odgovori mu Florentinka, „toda za moje bolečine ni nobenega zdravila na svetu. Smrt, ta bo prinesla hladila bolni duši. Revna sem, sirota sem. Stara vrtnarica, moja varhinja, me je vzrejevala in skrbela za-me. Pri njej sem se naučila moliti, delati, peti in vence plesti. Že kot otrok sem prodajala po mestnih ulicah šopke. Hodila sem povsod, in moj angelj varuh varoval me je vsega zlega. Ljudje so me prav radi imeli in prodala sem prav mnogo šopkov. Med drugimi je posebno rad neki mladenič kupoval šopke od mene. Bil je mlad in zelo prijazen. Videlo se mu je, da me rad vidi in tudi jaz sem ga rada imela. Lepo je govoril z menoj in obetal mi je, da me bo v zakon vzal. Jaz uboga reva sem mu verjela; nisem vedela, da je plemenitega stanu, knežji sin. Rada sem ga imela, a še rajše svojo nedolžnost. Zato mi je bilo bridko, da so celo otročaji po mestnih ulicah

kričali za menoj: „Poglejte jo, potepenko, ki hoče biti kneginja! Ha, ha!“ Toda to še ni najhujše. Včeraj zvečer pride bogato oblečen, ponosen, star gospod z mnogimi dičnimi spremljevalci pred našo kočo. Bil je oče mojega mladega prijatelja. Reznim glasom mi reče:

„Vlačuga! Ti si zmotila srce mojega sina tako, da se sedaj brani izbrati stanu primerno nevesto. Ako se mi takoj ne spraviš z mesta, tedaj te dam zapreti in ti pokažem, kako se godi takim potepenkam.“ Sinu knežjemu pa so pripovedovali, da nisem nič vredna, in moj prijatelj to verjame. Zato bi rada umrla in v miru počivala, da bi nič več ne vedela o sami sebi, nič več o zlobnem, nezvestem svetu.“

Ko je govorila, gledal je umetnik v njen obraz in prepričan je bil, da po nedolžnem trpi grdo obrekovanje.

„Mislim, da ti bom jaz pomagal iz zadrege“, pravi umetnik. „Pojdi v miru, a ne pozabi nauka, ki ti ga dam na pot: Ni je stvari na svetu, ki bi popolno zadovoljila človeško srce; ker srce naše ni mirno, dokler se ne spočije v Bogu. Ne pozabi teh zlatih besed! Z Bogom, dete moje!“

* * *

Še tisti dan je brat Giovanni prav pridno slikal in v dveh dneh je bila dovršena slika Marijinega Oznanjenja. Angeljsko lepa stala je Marija pred poslancem božjim, nosečim ji veselo in častno sporočilo.

Precej, ko sliko dovrši, poda se umetnik k Kozmu Medicejskemu, posebnemu prijatelju in podporniku lepih umetnostij.

„Ali bi bili tako milostni, da bi prišli pogledat moje najnovejše delo?“ In mogočni plemenitaž gré takoj s skromnim umetnikom v samostansko kapiteljsko dvorano. Ostrmel je, gledajoč na podobi nebeško-lep prizor, v katerem je zjedinjena nadzemska lepota s ponižnostjo in nedolžnostjo. — Tedaj pa je slikar povedal zgodovino te slike.

„Plemeniti gospod“, rekel je brat Giovanni, „prosim Vas, pomagajte deklici iz zadrege. Vi to lahko storite. Ako bo bogata, ne bo več branil oče svojemu sinu, da jo popelje kot svojo nevesto na očetov dom.“

Brez odlašanja je Kozma Medicejski uslišal umetnikovo prošnjo.

Nekega dné spet zapusti umetnik svojo celico ter se poda proti hišici, kjer je stanovala nesrečna nevesta.

„Kje je vaša deklica?“ vpraša brat Giovanni staro varhinjo, ki je sedela sredi lepo cvetočih rož.

„Ej, naša deklica, kmalu ne bo več naša. Vsaki dan hodi v samostan sv. Klare in pravi, da hoče tudi ona vstopiti v samostan. — Meni to ni všeč. Dokler me je potrebovala, bila je pri meni, a sedaj me zapusti, ko bi mi morala pomagati pri delu.“ Stara varhinja je bila po mestu znana skopulja.

Umetnik je šel v samostan sv. Klare.

„Sedaj si bogata, draga moja“, govoril ji je brat Giovanni, ko jo je dobil pred samostanom. Pleme-

niti Kozma Medicejski je tvoj zagovornik pri očetu tvojega mladega prijatelja in stvar se je vredila popolno po tvoji volji.“

„Častiti mož, prepozno pridete. Ljudje so sumničili mojo poštenost in tudi on, ki bi bil moral dobro poznati moje sree, verjel je tem govoricam. S takim človekom bi jaz ne mogla živeti srečno. Sedaj še-le tudi prav popolno spoznam, kako resnične so besede, katere ste mi vi govorili, ko sva se prvič videla, rekoč: Ni je stvari na svetu, ki bi zamogla popolno zadovoljiti sree človekovo, ker je srce naše vstvarjeno za Boga in ni mirno, dokler se v Bogu ne spočije . . .“

Brat Giovanni občudoval je pri teh besedah milost Gospodovo, ki naravne moči tako mogočno podreja nadnaravnim namenom. Zadovoljen in srečen reče deklici: „Ti si za-se najboljši del izvolila! Mir s teboj! Z Bogom!“ In ločil se je umetnik od deklice, vrnil se domov, deklica pa je hitela v cerkev zahvalit Boga za pomoč, ki ji je bila v delež v najtežjem trenutku njenega življenja.

VIII.

Bogatajeva hči.

1. Smrt očetova.

Vpokojeni stotnik Vidic je že nekaj let živel v malem mestecu K. s svojo jedino hčerko Gabrijelo.

Stotnik sicer ni bil napačen človek, a skrival ni nikjer, da nič ne veruje, da je bogataj. Žena mu je kmalu umrla in to je bila zanj velika nesreča; še večja pa za hčer. Oče je mnogo skrbel, da bi se deklica izobrazila in olikala, a tega ni maral, da bi se mnogo ukvarjala s krščanskim naukom. Francosko, angleško govoriti, na klavirju igrati, v družbi lepo znati govoriti in prijazno se vesti, to, je mislil stotnik, da je poglavitni namen šol za gosposke deklice. Poslal jo je torej v tako šolo, kjer so se vsega tega učile, kjer se je pa zamenarjalo najbolj poglavitno: vzrejevati in vnemati deklice za bogoljubno in delavno življenje.

Tako se je zgodilo, da Gabrijela ni imela veselja ne do molitve in ne do dela, ko se je vrnila iz šole k očetu. Zato pa tudi nikjer ni bila zadovoljna. Kako bi tudi bila? V višji dekliški šoli govorilo se je le o veselicah, o prijetnih družbah, o plesih, kamor zahajajo mladi lepi gospodiči, a vsega tega pa Gabrijela ni imela v malem mestu, kjer je oče prebival, drugega pa ni znala; vzlasti se ji je nespametno zdelo hoditi v cerkev in nizkotno prijeti za kako delo v domači hiši. Seveda, kaj hoče taka bela, nežna ročica v kuhinji, kjer je v nevarnosti, da se omaže?!

V družbi očetovih prijateljev jej je bilo tudi dolgočasno. To so bili sami že bolj postarni možje, ki so se razgovarjali le o politiki, o vojskah, o vremenu, o pijači itd. Zato se je tukaj Gabrijela ču-

tila zelo nesrečno in je vedno silila očeta, da bi se preselili v kako večje mesto.

Stotnik je zelo rad imel svojo jedinico, zato se je tudi on pripravljaj na odhod. Prodal je svoje posestvo in ves denar je izročil svojemu prijatelju Blumu na Dunaju, ki je z denarjem kupčeval in si pri tem z igranjem na borzi pridobil veliko bogastvo. Tudi on je imel hčer, s katero je bila Gabrijelel skupaj v višji dekliški šoli. Zato se je stotnik mislil preseliti na Dunaj. Toda človek obrača, Bog pa obrne.

Spomladi je bilo in stotnik se je na popotovanju prehladil ter moral v posteljo. Prijela ga je huda pljučnica in za starega moža je bila bolezen nevarna, smrtonosna.

Neki popoldan pride zdravnik. Gabrijelel je zapustila očetovo sobo.

„Kaj bo z menoj, gospod zdravnik?“ reče stotnik s slabim glasom. „Kaj ne, da mi bo treba umreti?“

„Bog ne daj! — Kaj vendar mislite?“ pravi zdravnik. A glas njegov je bil tak, da je bolnik precej uganil pravo misel zdravnikovo, katere ni hotel naravnost povedati.

„Ne zakrivajte nevarnosti staremu vojaku,“ pravi bolnik. „Seveda, raji hočem, da bi Gabrijelel o tem nič ne omenili. Ne maram, da bi se mi jokala okrog postelje. Rad bi seveda videl, da bi bila hči preskrbljena; vendar tudi, tako upam, da ji ne bo nobene sile na svetu. Dal sem jo v šolo, kjer se

je olikala in privadila lepega vedenja. Tudi nekaj denarja ji zapustim; upam torej, da bo tudi brez mene lahko živela.“

Stara dekla Barba je med tem razgovorom hodila ven in noter in vjela mnogo besed. „Seveda ima Gabrijela vsega dovolj“, govorila je stara Barba sama seboj, „toda vere nima nobene, in vera je vsakemu za življenje najpotrebnejša.“ V tem pa jo pokliče nagloma zdravnik:

„Barba, Barba, hitro! Kje je Gabrijela? Urno naj pride k očetu, ki že umirajo.“

„Gabrijela, Gabrijela,“ kliče Barba. „Po duhovnika!“ — A bilo je prepozno. Gabrijela je takoj pritekla, toda le enkrat se je še umirajoči oče ozrl nanjo z osteklelim očesom, ko je Gabrijela vzdihovala: Oče, oče, nikar umreti!

Toda stotnik je umrl. Umrl, kakor je živel. Ni se spravil z Bogom, katerega je tajil. Zgrešil je svoje življenje in nepripravljen stopiti je moral pred večnega Sodnika.

2. Brez vere, brez tolažbe!

Po smrti stotnikovi je bilo življenje v malem mestu Gabrijeli neznosno. Kamor je stopila, povsod bila je sama. Imela ni nobenega opravila in nobene tolažbe v dnevih poskušnje. — Jedinna stara Barba je bila pri njej, a kaj je hotela gospodičina Gabrijela s staro Barbo, ki ni znala družega, kakor delati, moliti in v cerkev hoditi!!

Barba pa je Gabrijelo zelo rada imela in hudo ji je bilo, da sedaj toliko trpi. Stregla ji je z največjo vdanostjo in mnogo molila, da bi Bog vse prav obrnil.

„Poskusi moliti, Gabrijela,“ reče ji nekega dne stara Barba, ki jo vidi vso objokano in obupano. „Morda ti bo potem lažje.“

„Ej pusti te neumnosti, Barba! — Kaj mi bo pomagalo moliti? Če še toliko molim, očeta gotovo ne skličem v življenje.“ — Nejevoljna vstane, vzame klobuk in odide iz hiše — olikana Gabrijela!

„Kake sirote so te gosposke stvarce,“ pravi Barba. „Dokler jim je sreča mila, od samega veselja ne vedó, kaj bi počele. Ako jih pa zadene kaka nezgoda, tedaj so vse zbegane in si ne vedó nič pomagati. Škoda za Gabrijelo, da so jo tako slabo izšolali. Dobra je in vse zna, samo, kar je najpotrebnejše, o tem ničesar ne vé. Bog ne daj, da bi se lotila kakega dela, ali da bi kedaj kaj molila!“

Gabrijela je ravno iz hiše stopila, ko ji pismo-noša, namenjen k njej, izroči pismo. Urno se vrne s pismom v hišo. Nekaj posebno veselega je moralo biti v pismu, ker Barba je zapazila, da se je obraz razjasnil Gabrijeli, ko je pismo prebirala.

In za Gabrijelo so bile res vesele novice v pismu. Znana prijateljica z Dunaja, Blumova po imenu, povabila jo je, naj pride k njej na Dunaj, da se nekoliko razvedri po bridkih nezgodah in izgubah.

Takoj je Gabrijela odpisala, da z veseljem pride na Dunaj in Barba je imela dosti opraviti, da je vse potrebno vredila in pripravila za pot. Kajti Gabrijela ni imela druge misli in želje, kakor: „Proč iz tega pustega kraja, čim preje, tem bolje!“

„Z Bogom, Gabrijela, zdrava bodi in srečnejša se vrni!“ Tako se je poslavljal od odhajajoče Gabrijele zvesta Barba.

„Škoda, da je tej deklici tako zgodaj umrla njena dobra mati. Vse drugače bi bila vzrejena in vzlasti sedaj bi pri Bogu iskala pomoči, katere je toliko potrebna“, tako je modrovala Barba, ko je gledala za vlakom, kateri je odpeljal Gabrijelo v daljni svet. Ondi je upala najti Gabrijela svojo zadovoljnost. Revica, ki ni vedela, da človek zadovoljnost nosi seboj. Ni spoznala, da vir njeni nezadovoljnosti tiči v njenem mrzlem, brezvernem sreč!

3. Obup.

Gabrijela je dobila na železnici prav raznovrstno družbo, ki se je kratkočasila z raznimi novicami.

„Ali že veste, da je na Dunaju neki judovski banki kar čez noč zmanjkalo sape? Mnogo ljudij bo tukaj zgubilo svoj denar. Nekateri še prav veliko. — Ravno tukaj berem v listu, da se je vsled velikih izgub neki Blum včeraj vstrelil na Dunaju. Ta mož je namreč izgubil vse svoje imetje, a poleg tega je imel še za druge naložen denar pri tej banki. Tako pišejo listi, da je vzlasti veliko izgubil tudi neki stotnik Vidic.“

Gabrijela, ki je poslušala ta razgovor, vzdihnila je globoko pri tej strašni novici, s katero je zvedela, da je očetov prijatelj zapravlil vse njeno premoženje, da je sedaj — beračica na svetu in da nima nikamor iti. Zakaj k Blumovim ne more, ker se je oče usmrtil in ker so vse izgubili. Obupne misli rojile so Gabrijeli po glavi. Življenje za njo sedaj ni imelo nobene cene. Zakaj denar imeti, veseliti se, uživati, to je bilo pri njej — življenje. A kaj hoče sedaj brez denarja na svetu? Kratkočasiti se ne bo mogla, kajti za to treba denarja, drugzega na svetu tako ne zna, delo ji je — prenizko, molitev prenespametna.

„Kar je Blum storil, ko je prišel ob vse, to tudi meni kaže storiti.“ Ta grozen sklep je zorel v njenem srcu. — Neki mlad mož, ki je sedel blizu nje, zvedel je za vzrok njene obupnosti in jo je skrbno opazoval. Gledal je, kako je nekaj poskušala pri vratih voza, kakor da bi jih hotela odpreti. Nekaterokrat je pogledala tudi skozi okno. „Sedaj smo kmalu na visokem mostu, kaj ne da?“ vpraša Gabrijela poleg sebe sedečega gospoda. „Kmalu bomo tam, a takrat bi Vam ne svetoval gledati skozi okno, ker pogled v ta prepad, ki se vidi z mosta, ni prijeten za človeka.“

V tem pa se pripelje vlak na most, in jame bolj počasi voziti. Gabrijela pa v trenutku odpre vrata pri vozu in hoče planiti čez mostovo ograjo v propad. Izvršila bi bila gotovo ta grozen poskus, da je ni pridržal za obleko mladenič, ki je ves čas njeno

gibanje natanko opazoval in se mu je zdelo, da ženska namerava nekaj takega storiti.

Popotniki v vozu so seveda vsi prestrašeni povpraševali, kaj da to pomeni, ko je Gabrijele nezavestna slonela v kotu voza. Pri padcu namreč je omahnila ob steno voza, ko jo je prijel za obleko sosed v vozu ter se pri tem močno poškodovala.

Dolgo časa je bilo potreba, da se je Gabrijele zopet zavedla. Rudečica jo je oblivala po obrazu in naenkrat je bila zopet vsa bleda, znamenje, da je vse vrelo in kipel v njenem srcu.

„Oh, zakaj že nisem tam doli v globini propada? Čemu sem še na svetu, da ljudje gledajo in — me zasmehujejo kot — samomorilko, ki je hotela vničiti svoje mlado življenje!“

„Nikar tako govoriti, drago dete,“ spregovori v bližini neki star redovnik. „Nečem spraševati, kaj te je gnalo v ta neznani propad. Toda, ako veruješ v Boga in veš, da imaš neumrljivo dušo, ako ti je znano, da na onem svetu Bog plačuje, a tudi kaznuje, tedaj nikar ne misli, da bi si bila s tem svojo nesrečo zmanjšala. — Upaj, dete moje, saj tudi nad teboj čuje Oče nebeški in tudi ti imaš prostora dovolj v njegovem božjem Srcu.“

Te prijazne očetovske besede so nekoliko pomirile razburjene valove obupnih strastij, ki so divjali v srcu nesrečne Gabrijele.

„Ah, blagi gospod, ne zamerite mi! Sirota sem na svetu. Mater sem komaj poznala; očeta mi je

nedavno vzela bridka smrt in sedaj v vozu sem zvedela, da sem tudi ob vse premoženje, katero je moj oče imel shranjeno pri svojem prijatelju Blumu, o katerem ste govorili, da se je usmrtil, ker je zgubil vse imetje, tudi imetje mojega očeta. Jaz sem sedaj sirota — beračica na svetu. To je zame prehud udarec. Kaj hočem sedaj in kam naj se obrnem?“ . . .

„Povabim Vas, da pojdete z menoj, dokler se ne pozdravite,“ reče ji mladenič, ki jo je rešil smrti.

„Ne, tega ne storim,“ reče v svojem napačnem ponosu zadeta Gabrijela, „miloščine nisem vajena prositi, a ne tudi uživati.“

„Dobro,“ pravi mladenič, „ako tega nečete, naznamim Vas policiji zaradi poskušane samomora.“

Tedaj pa se vzdigne razžaljena in prestrašena Gabrijela. „Kaj pravite. Kaj ima policija z menoj?“

„Poskušan samomor je kaznjivo dejanje“ odgovori mladenič.

„Tega ne! Te sramote ne!“ vzdihuje Gabrijela.

„Rajše grem še z Vami!“

„Le pojdi z blagim mladeničem, ki ti je rešil življenje“, reče redovnik, „in uči se spoznavati važnost našega življenja, okleni se molitve, poprimi se dela in namen življenja, ki ti je sedaj neznosna uganjka, ti bo jasen; prepričala se boš, da ga nimamo dražjega zaklada, kakor je življenje posvečeno delu in molitvi, s katerima si zamoremo pridobiti neskončno srečno večnost.“

4. Srečen konec.

Za Gabrijelo se je pričelo novo življenje v hiši njenega rešitelja, blagega mladeniča. Težko ga je doma že pričakovala njegova skrbna mati; čudila se je, ko je videla, v kaki družbi da je prišel, a ko ji je sin pojasnil, kaj se mu je pripetilo na potu, sprejela je prav prijazno svojo novo hčer ter ji stregla na vse strani, vzlasti ko je spoznala, kako slabo vzgojo je imela v svojih šolarskih letih. — Prijazno solnce vabljivega krščanskega življenja, ki se je razcvitalo v tej blagi družini, svetilo in ogrevalo je tudi mrzlo srce naše Gabrijele. Ker ni hotela, da bi bila nepridoma pri hiši, pomagala je materi pri delu in tudi v cerkev je hodila; začetkoma, ker si ni upala ugovarjati, sčasoma pa je že težko pričakovala nedelje, da si v cerkvi nekoliko olajša svoje srce.

Spoznavala je vedno bolj pravi namen življenja, priljubila si ji je molitev, omililo se ji je delo in v tem je prebila najhujšo preskušnjo svojega življenja, katero je zakrivila njena slaba vzgoja.

Ko si je domač sin nekaj let pozneje izbiral nevesto, ni je imel daleč iskati. Gabrijela mu je bila hvaležna in iz srca vdana; v dveh letih se je popolno spremenila in mati mu je zatrjevala, da si boljše gospodinje ne more želeti, kakor je Gabrijela.

Po poroki pripeljala sta se novoporočenca v mestece K., kjer je nekdam Gabrijela tako nezadovoljno živela s svojim očetom. Imela je ondi še nekaj

svoje oprave, katero ji je še vedno hranila stara Barba.

Tedaj pa se je zdelo, da se je Barba pomladila. Videla je, kako spretno in marljivo Gabrijela sama vravnava svojo opravo; opazila je, da je zjutraj urno šla v cerkev k sv. maši. Tedaj je bila Barba srečna misleč: Gabrijela sedaj rada moli in dela. Sedaj je gotovo srečna. — Gabrijela je videla, kako se Barbi ta sprememba čudna dozdeva, zato ji reče:

„Ti se čudiš, Barba, nad spremembo pri meni. Glej, popravili so dobri ljudje z velikim trudom in z molitvami, kar je zakrivila slaba vzgoja, katere nikomur ne privoščim.“

IX.

Čuden gost.

„Pred dvajset leti bila sem še mlado dekle“ — tako je pripovedovala neka gospa svojim otrokom — „in stanovala sem z materjo in sestro zunaj mesta v nekem samotnem gradiču. Neki večer smo bili vsi povabljeni v mesto k prijateljski družini. Zadnji dan pa sem se jaz nekaj prehladila in morala sem ostati doma. Vsi so šli od doma, le dekla je ostala pri meni. Vsedla sem se proti večeru k peči, ker me je mrazilo, in brala iz bukev. Ob kaki pol osmi uri pa naenkrat zazvoni zvonček pri vratih in čula sem, da je dekla hitela odpirat.“

„Kdo pa je zunaj?“ vprašam Ano.

„Moj majhni bratec mi je prišel povedat, da so mati doma nenadoma nevarno zboleli, in da želijo z menoj govoriti. A jaz sem mu rekla, da to ni nocoj mogoče, ker sva sami doma in ker ste tudi vi prehlajeni.“

„Ali tvoji starši stanujejo daleč od tukaj?“

„Dobre pol ure od gradu je moja rojstna hiša.“

„No, to ni tako daleč. Ako mati želé s teboj govoriti, le pojdi. Jutri zjutraj pa se zgodaj vrni, da boš doma, predno pridejo domači iz mesta. Nocoj sem lahko sama, ker grem kmalu v posteljo.“

Šla sem res kmalu počivat, a nisem mogla zaspati. Naveličam se postelje, prižgem luč in zopet vstanem. Proti polnoči začujem neki ropot, a se ne zmenim mnogo zanj, ker v našem starem gradu je bilo mnogo podgan, ki so imele po noči svoj vrišč. Ropot ta pa se je večkrat ponovil. Ménila sem, da morajo biti okna odprta. Zato vzamen svečo in grem gledat, če je v gradu vse v redu. Začudim se, ko zagledam v sobi-jedilnici vrata priprta in skozi špranjo luč.

„Kako lahkomiselna je ta naša Ana! Kar pusti, da luč gori celo noč,“ rekla sem sama sebi. Nato primem za kljuko in odprem vrata. Skoro bi mi bila sveča padla iz rok, tako sem se prestrašila. Zdelo se mi je, da me mora mrtvoud zadeti. In kako tudi ne?

Pred menoj sedel je močan, širokopleč možak; moral je imeti kakih štirideset let. Pred seboj je

imel slanino in pečenko, vse, kar nam je opoldne ostalo, in videlo se mu je, da mu prav prijetno diši. Bil je nevaren tat. Ko sem vstopila jaz v jedilnico, pogleda me za trenotek, potem urno vstane, se šegavo nasmeje in se mi odkrije. V tem trenutku dobila sem nekaj poguma in tudi jaz tujcu odzdravim.

„Upam, gospodičina, da mi ne boste zamerili, ker sem se predrznil kar meni nič tebi nič vlomiti v vašo jedilnico,“ prične se šaliti tujec z menoj.

„Nič hudega, nič hudega“ pravim, „le prav po domače si postrezite. Moja pričujočnost naj vas kar nič ne moti.“

„Korajžni ste pa,“ pravi tujec in se glasno zasmee, „to mi je zelo všeč.“

„Kaj menite, da imate samo možje pogum? — Toda jaz sem skoro pozabila, da ste gotovo tudi žejni. Kakor vidim, nimate nobene pijače.“

Nato grem v bližnjo omaro in vzamem iz nje dve steklenici.

„Ali imate raje vino ali žganje?“ vprašam tujca.

„Ljubše mi je žganje. Večkrat mi pride v delež nego vino in popreje ga je zadosti.“

Jaz sem mislila oditi.

„Prosim, gospodičina, da pri meni ostanete,“ norčuje se še vedno tujec, „saj veste, da je človeku samemu dolgčas. Pozneje vas bom še posebej potreboval. Rad bi si nekoliko vaš gradič ogledal od znotraj, posebno me mikajo vaše dragocenosti, zlatnine, posode itd. Ker pa je meni vse neznano po

gradu, želim, da me vi spremljate in mi vse to razkažete.“

„Ako to želite, vam bom rada postregla. Ravno sem hotela, da bi vam iz sosednje sobe še prinesla kupico posebno dobrega žganja. Ako imate kako skrb zaradi tega, greste lahko z menoj.“

„Jaz vam zaupam.“ pravi tujec, „le pojdite sami.“ „Toda — in tedaj me je divje pogledal — kosti ti razdrobim, ako se mi urno ne vrneš.“

Hotela sem vzbuditi pri njem zaupanje, da bi se mogla še pri kaki drugi priliki odstraniti, zato sem se takoj s kupico vrnila.

„Kedo mi je porok, da niste v žganje strupa namešali?“ rekel je tat, ko je vzel kozarec v roko in poželjivo pregledoval pijačo v njem. „Bolje skoro, da tega ne pijem. — Toda saj se lahko prepričamo. Pokusite najprej vi sami to božjo kapljico. Ha! ha!“

„Pokusim lahko, a bodite prepričani, strupa ni v pijači nobenega. Takih namenov pač ne smete meni podtikati.“

Tujec se je zopet vsedel in pričel vnovič jesti in piti. Jaz pa sem premišljevala, kako bi se bilo mogoče rešiti. Spomnila sem se, da imamo v veliki sobi nabasan revolver, iz katerega smo večkrat streljali za kratek čas. To orožje sem znala prav dobro sukati. Toda, kako priti do orožja? to je bilo sedaj važno vprašanje. — Da bi s svojim molčanjem pri roparju ne vzbudila kakega suma, jela sem zopet govoriti ž njim.

„Kako pa ste prišli v gradič?“ vprašam tujca. Mož je imel ravno polna usta, zato mi je z roko pokazal na okno. Sedaj sem še-le opazila, da je dekla pustila okno odprto.

„Prav slučajno,“ pravi tujec, „šel sem memo vašega gradu in slišal sem vajin pogovor z deklo. Zvedel sem iz pogovora, da bote sami doma čez noč, domači da so v mestu, dekla pa da je šla k bolni materi. Mislil sem si, to pa ne bo slabo za me in sicer ne bo nobenih sitnostij, ker to sem vedel, da se meni ne bodete mogli ubraniti. V drugo pa pazite, kaj bodete pri odprtem oknu govorili in nikar s svojim nepremišljenim govorjenjem ne vabite sami tatov v hišo.

„No, nasitil in napil sem se dovolj, sedaj pa treba na delo. Kuhinja vaša je prav dobra, gotovo bode lepa tudi posoda, kamor pokladate tako okusne jedi.“

„Nič se me ne bojte, gospodičina, nič hudega vam ne bom storil. Le nekaj vam nepotrebnih reči bom seboj vzela. Zlato in srebro seveda mi bo najljubše.“

„Če hočete takih stvari, pojdiva v veliko dvorano, tam bo že kaj dobiti.“ — Kmalu sva v veliki sobani in jaz mu odprem predale, kjer smo imeli spravljene svoje dragocenosti; odpiral je predal za predalom in izbiral dragocene stvari od manj vrednih. Jaz pa sem na videz brezskrbno hodila po sobi gori in doli in premišljevala, kako bi skrivaj prišla do revolverja, ki je bil na drugem koncu sobane pod

ogledalom. Ko je ravno tat odpiral nov predalček, tedaj tudi jaz posežem urno po revolverju. Tat ni ničesar opazil. Urno se obrnem in napnem orožje ter je namerim na roparja. Tresla sem se v tem trenutku, kakor šiba na vodi. Nekaj trenutkov in bila sem zopet bolj mirna.

V tem pa se obrne ropar proti meni in zapazi revolver na-se namerjen. „Bodite mirni!“ zakričim nad njim „le en sam korak in takoj ste mrtvi!“

„Oj hudiča,“ zamrmra ropar jezno, „zakaj nisem te goske privezal k mizi za nogo.“

„Po istem potu, po katerem ste prišli, bote zopet odšli. Pustite vse reči pri miru, kakor ste jih našli. Ako se le trenotek ustavljate, precej je po vas“, govorim jaz z močnim glasom.

„Da se bote pa prepričali, kako dobro znam meriti, pogledjte, kako bom zadela vreče, kamor ste spravljali vkradene reči.“ In v tem trenutku sprožim in zadenem s kroglo ravno ob rob vreče.

„Tako,“ pravim, „se bode zgodilo tudi z vami, ako se le ganete proti moji volji.“

Ker je bil ropar brez orožja, precej je izgubil vso srčnost. Takoj se obrne in s strahom gre pred menoj. V jedilnici stopi na okno in hitro izgine v temni noči. Jaz pa za njim dvakrat vstrelim v gluho noč, deloma da tatu vstrašim, vzlasti pa da sosede pokličem. — Kmalu nekdo potrka na vrata.

„Kedo je?“ vprašam.

„Žandarmi! — Kaj imate v hiši, da streljate?“

Kmalu sta na sledu za tatom. Še tisti večer sta ga dobila. Prisodili so staremu tatu pri obsodbi pet let težke ječe.

Za-me pa je bila ta skušnja silno nevarna. Sama nisem vedela, odkod da sem dobila toliko srčnosti in močij. Od tedaj ga ni večera, da bi se ne priporočala varstvu angelja varha. Nezavestno so me našli drugo jutro domačini, ko so se vrnili iz mesta, tako me je strah premagal in tednov je bilo potreba, da sem zopet popolno ozdravela. V živem spominu pa mi je vedno ta strašna noč in pa ta čuden, nenavaden gost.

X.

Junak.

(Črtica iz misijonskega življenja.)

V začetku sedanjega stoletja potoval je škof Avdin kot misijonar po Teksasu v severni Ameriki. Tedaj je bilo po onih krajih vse še zelo divje. Avdin bival je med divjaki blizo dvajset let; privadil se je njih šegam in govoric. Ta škof je pripovedoval naslednji dogodek:

Na mojem potovanju po teh krajih prihité nekega dné Indijanci k meni iskat nujne pomoči za

hudo ranjenega svojega poglavarja. Naučil sem se namreč najpotrebnejših stvari iz zdravilstva in po tem potu našel že mnogokrat vhod v hišo, ki bi mi bila sicer zaprta. Telesno ozdravljenje mi je mnogokrat pomagalo, da so se divjaki dali krstiti. Po tri-dnevni hoji prišli smo do kočee glavarjeve. Močan, velik mož, v najboljših letih, okrašen z vsemi znamenji svoje časti ležal je na tleh na ležišču iz suhega listja, trave in mahu. Sovražna pušica ga je v boju z drugim rodом smrtno zadela; njegovi vojaki so bili premagani in le z največjo težavo so rešili svojega poveljnika. Ležal je popolno miren, zdelo se je, da je na vse pripravljen. Nekaj časa sem opazoval nenavadnega moža, ki je tudi v zadnjih svojih vzdihih kazal izredno silo. Po koči na okrog je ležalo raztreseno razno orožje. Poleg glavarja je bila posoda s hladilno pijačo.

„Kaj hočeš, črnosuknež?“ vpraša me glavar.

„Vprašal bi te, ali naj te poskusim ozdraviti ali pa ti odpreti vrata v lepo hišo velikega Duha.“

„Mene ne moreš več ozdraviti. Pušica sovražnikova v mojih prsih je smrtonosna.“ In pokazal mi je globoko zevajočo rano na prsih. Takoj je bilo videti, da je vsaka pomoč prepozna.

„Povej mi torej kaj o velikem Duhu“, nadaljuje poglavar.

„Ako hočeš priti v hišo velikega Duha, moraš vanj verovati in se dati krstiti, da se glava zmoči z vodo.“ Na to sem mu jel pripovedovati o Bogu, ki

je vstvaril nebo in zemljo, ki vse ohranjuje in vlada, ki je eden v treh osebah in se je razodeval ljudem.

„To ni za-me nič novega. Tudi jaz vem marsikaj o velikem Duhu“, reče poveljnik.

Govoril sem mu dalje o sreči raja, ki je bila izgubljena vsled krivde človekove.

„Tudi tega so me učili naši očetje“, pravi bolnik.

Tedaj pa sem mu pripovedoval o ljubeznipolnem Bogu, ki je poslal na svet svojega Sina, da bi ljudi osrečil, da bi jim odprl zaprta vrata v izgubljeni raj. Poveljnik jel me je pazljiveje poslušati, ganila ga je povest o usmiljenju božjem.

„To je lepo“, vskliknil je, „kar pripoveduješ, to razveseljuje srce.“ Na to se zamisli in obmolkne.

„Ta Sin božji pošlje tudi mene k tebi povedat, kaj ti je storiti.“

„In kaj moram storiti?“

„Ti moraš vanj verovati in ga ljubiti iz vse duše.“

„To meni ni težko. Zakaj ne bi veroval velikemu Duhu?“ reče bolnik.

„Ni pa dovolj, da ljubiš samo njega, ljubiti moraš tudi vse ljudi, celo svoje sovražnike!“

Komaj da sem izpregovoril te besede, rudečica oblije njegov obraz.

„Tudi sovražnike moram ljubiti?“ vpraša dvomeč in srditost se zaiskri v njegovih očeh. „Ti hočeš, naj jaz odpustim svojim sovražnikom, da naj

prizanesem onemu, ki mi je smrtonosno pušico zadril v moje prsi. Ne!“ In tedaj se vzdigne kvišku, kakor da je popolno zdrav. „Ne! tega ne bo storil mož Indijanec; kajti ako jaz umrem, morajo moji bratje maščevati mojo smrt. Sedem sovražnikov mora umreti za enega poveljnika, taka je postava med možmi Indijanci. Sovražniku se ne more odpustiti.“

In tedaj omahne poglavar na svoje ležišče, napadle so ga smrtne težave. Nekaj časa molčim. Pozneje zopet pričnem razgovor z njim. „Sovražnikom odpustiti“, rečem mu, „tega ti ne ukazujem jaz, ampak veliki Duh, ki te je vstvaril in ki se je zaradi tebe včlovečil.“ Zmajal je z glavo ter mi dokazoval, da tega ne ukazuje veliki Duh. Krvna osveta je pri Indijancih v navadi že od nekdaj in navad svojih očetov ne opuščajo Indijanci.

„Toda ti vendar želiš priti k velikemu Duhu in tvoji sovražniki tudi želé. Sovražniki pa ne morejo skupno bivati v lepi hiši velikega Duha, kajti ondi je večni mir. Treba torej, da se poprej spravijo.“

Tega pa poveljnik ni mogel umeti, kakor je sploh ondi spoznanje težko, kjer prevladuje strast. In zopet je zmajal z glavo in krčevito zgrabil za puščico, ki je ležala poleg njega. — „Ne! sovražnikom ne odpustim nikdar!“

Jaz pa vzamem v roke križ, kateri sem vedno nosil seboj ter ga mu pokažem rekoč:

„Glej, moj Indijanec, kaj so s Sinom božjim storili njegovi sovražniki. Na križ so ga pribili in neusmiljeno umorili. In ta tvoj Odrešitelj, ki je vse storil, da bi tudi njim odprl vrata v lepo hišo velikega Duha, umirajoč je svojega Očeta prosil odpuščanja za svoje — sovražnike, za one, ki so ga križali. To je storil tvoj Bog in kaj hočeš ti storiti?“

Iznenaden si je poveljnik ogledoval križ. Prsi so se mu visoko dvigale, obupen boj je divjal v njegovem srcu.

„Ali je pa to res, kar mi pripoveduješ?“ reče nekaj časa pozneje. „Prisezi mi pri velikem Duhu, da resnico govoriš!“

„Prisežem ti pri svojem in pri tvojem Bogu, ki me je poslal iskat Indijancev in jim dobro storiti — vse je res, kar sem ti govoril.“

Tedaj se je pomiril poglavar. „Pokličite moje Indijance!“ reče svojim služabnikom.

Kmalu je bila kočja polna indijanskih mož. Bili so vsi bolj imenitni in veljavni pričujoči.

„Meni bo treba umreti“, nagovori jih poveljnik, „veliki Duh poslal mi je tega tujega moža, da mi glavo oblije in da mi preskrbi vstop v lepo hišo. Toda jaz moram storiti vse, kar je veliki Duh sam storil, to se spodobi in je prav. On je odpustil svojim sovražnikom, zato tudi jaz odpustim svojim.“

Začuden so stali možje. Besedam niso mogli verjeti, a iz strahu pred poveljnikom niso upali nič ugovarjati.

„Prisezite mi pri velikem Duhu, da se zaradi mene ne bodete maščevali nad mojimi sovražniki. Odložite svoje orožje in prisezite!“

Možje so odložili orožje in prisegli, kakor jim je naročil poveljnik. Tedaj pa so mi donesli vode, da krstim poglavarja. Indijanci so bili vsi pretreseni ter so polagoma zapuščali kočo poveljnikovo.

Ostal sem pri umirajočem še celi dan, vtrjujoč ga v naukih katoliške vere. Umrli je miren poljubujoč sv. križ svojega Odrešitelja. Bil je junak v življenju, ki se je srčno boril s svojimi sovražniki, a še večji junak ob svoji smrti, ker je premagal svoje strasti in voljno vklonil svojo glavo pod križ ljubeznipolnega Odrešenika. Nekaj let pozneje in vsi iz rodu tega poglavarja bili so katoličani. Njegova smrt bila je pričetek in vzrok njih spreobrnjenju.

XI.

Poštenost velja.

Po nekaterih deželah naše domovine imajo v posameznih krajih posebna oskrbovališča za revne popotnike, vzlastik rokodelce. Ondi smejo ostati nekaj dnij, tam tudi zvedó, ali se bi dobilo v dotičnem

kraju kaj dela ali ne. Po občinah, ki morajo vzdrževati taka oskrbovališča, ne smejo popotni ljudje občanov nadlegovati, in berača precej tirajo v zapor, ako ga opazijo, da berači od hiše do hiše. Taka oskrbovališča so v zadnjem času napravili po nekaterih občinah tudi na Štajarskem.

V občini L. je bila pri prvi hiši ob cesti nabita deska. Na njej je bilo brati, da ta občina plačuje svoj donesek za oskrbovališče v trgu M. in da je zato prepovedano beračiti po hišah. Pred to hišo ravno stoji neki popotni rokodelcec ter skuša zvedeti, kaj da je zapisanega na deski. Dolgo časa je ugibal — bilo je namreč pisano samo v nemškem jeziku — naposled vendar zvé, v kateri kraj da mu je treba iti, da dobi prenočišče. Ravno se obrne na cesto, ter hoče dalje iti, ko stopi predenj tujec z debelo popotno culjo.

„Gotovo te zebe, prijatelj, ker si tako bled?“ tako ogovori tujec rokodelca.

„Seveda mi ni vroče sedaj o sv. Martinu. Danes je ravno moj god in nobeno leto ga nisem še tako slabo obhajal, kakor ravno letos“, odgovarja rokodelcec Martin.

„Le ne prehitro tožiti! Da boš bolje pomnil, kedaj da je bil letos tvoj god, ná, vzemi tukaj tole še skoro popolno novo suknjo. V tem posnemam jaz tvojega patrona sv. Martina. Tudi on je dal revežu na potu svojo suknjo, a on jo je dal le pol, jaz pa ti dam celo. Ha! ha!“

Martinu sicer tujec po obrazu ni bil po godu, vendar ni nič hudega slutil. Sodil je ljudi po sebi in menil, da so vsi dobri, kakor on. Hvaležen torej v potrebi vzame od tujca suknjo, obleče jo in vesel stopa urnih korakov proti bližnjemu trgu.

„Mladenič se nama je hitro vsedel na limanice“, reče tujec za drevesom skritemu tovarišu, ko je Martin odšel svojo pot. — Dobro uro je hodil in že je pred trgov. Precej se oglasi pri ondotnem županu. Ta pregleda njegovo delavsko knjižico; prepriča se, da je vse v redu in zato ukaže občinskemu služabniku, ki je ob enem tudi skrbel v občini za varnost in red, naj rokodelca pelje v oskrbovališče. Sluga pa je nekako sumljivo opazoval Martinovo suknjo. Ni mu hotelo v glavo, kako da ima rokodellec tako lepo dolgo suknjo, sicer pa da je že precej raztrgan, vzlasti so čevlji v nevarnosti, da jim ne uidejo prsti, ki radovedni kukajo iz tesne ječe. Rekel vendar ni nič, vzlasti ker se mu je zdel mladeničev obraz pošten in dobrovoljen.

Martin se kmalu nekoliko vdomači v oskrbovališču. Najprej sleče svojo novo suknjo v gorki sobi in prične krpati svoje raztrgane čevlje. Ni se pa še ogrel, ko se vrata hipoma in siloma odpró in v sobo stopi občinski sluga s silno resnim obrazom.

„Torej tak potepuh si ti! Tako mlad in že kra-deš!“ S temi besedami zgrabi sluga Martina s svojo močno pestjo za zavratinik ter ga potegne seboj.

„Kedo krade?“ vpraša začuden in nevoljen Martin.

„No, sedaj se boš pa še nedolžnega in lepega delal! — Pa vsaj so vsi hudobneži taki. Vsi so nedolžni in nobeden nič hudega ni storil. Suknjo poglej tukaj, ki si jo v svoji slabi vesti že odložil, potem ti bo jasno, zakaj moraš z menoj pred sodnika. — Le hitro z menoj v pisarno. Te bomo že naučili poštenosti!“

Pri sodišču je bil že poleg sodnika navzoč tudi posestnik iz okolice, ki je prišel naznanit, da so bili tatovi v njegovi hiši, ki so mu odnesli veliko denarja in blaga, med drugim tudi njegovo skoraj še novo sukno. — Sodnik vpraša posestnika, jeli suknja, ki jo je Martin prinesel, njegova. Posestnik jo seveda precej spozna.

„Ti potepuh, ti! Torej ti si se prikradel v mojo hišo ter mi napravil toliko škode! Suknjo sedaj imam, kje imaš pa skrite druge stvari?“

„Jaz za vse to, kar pravite nič ne vem“, odgovori Martin.

„Pretkani so pa taki-le tiči“, nadaljuje posestnik, „komaj sem šel od doma toliko, da sem v naglici izpil kozarec vina in pozabivši doma pustil odprta vrata, že so mi hudobneži napravili več kot 200 goldinarjev škode.“

„Jaz vam nisem napravil nobene škode“, pravi Martin, „sploh pa bi vam svetoval, da bi bolje zapirali vrata, ako greste od doma.“

„No, ta je lepa, da nam bodo tatovi še nauke dajali, kako da naj doma vrata zapiramo“, oglasi

se sodnik. „Suknja, ki jo imate, je najboljši dokaz, da ste jo vkradli.“

Martin pripoveduje, kako je dobil sukno, a verjel mu seveda ni nihče, ker ni imel zato nobene priče.

„Moja vest je čista“, pravi Martin že nekoliko bolj pomirjen, „ako Bog hoče, se bo že zvedelo za pravega tatu.“

Žalosten je stopal Martin kmalu na to po ulici v bližnjo ječo. Sram ga je bilo, ker so ljudje postajali, gledali za njim in si šepetali: „Tat, tat!“ Nikamor si ni upal pogledati pošten mladenič. Skoro vesel je bil, ko so se zaprla vrata ječe za njim. Ušel je opazovanju radovednih ljudi. V ječi je našel tovariša. Bil je ta daleč na okoli znan potepuh, pred katerim ni bilo varno v okolici ne življenje, ne imetje in ki je bil zaradi raznih hudodelstev že večkrat v zaporu.

Nekaj dnij sedi že Martin v ječi. Sodnik je njegovo stvar preiskaval, a ničesar ni mogel zvedeti, kar bi opravičevalo Martina. Zaradi tega je bil Martin vedno bolj otožen. Nekega dne reče mu njegov tovariš v ječi:

„Jaz ne morem razumeti, kako da moreš tako žalosten in potrft biti. Vsaj imaš tukaj jesti, na gorkem si, obleko imaš; kaj pač še družega hočeš sedaj v zimskem času. Zunaj bi se ti sedaj gotovo slabše godilo. Obleko imaš slabo, zaslužka ni, hodil bi lačen in raztrgan od mesta do mesta in javaljne kaj dela

našel. Bodi torej vesel in zadovoljen. Mi jetniki danes nismo zadnji na svetu. Ako meni jed ni všeč, pritožim se in dobim boljše; kam naj se pa kmet pritoži, ako mu toča pobije in nima po zimi kaj jesti dati svoji družini. Ha, ha! Bodi torej vesel in dobre volje; ko se ogreje spomladi, te bodo že izpustili na solnce, ti si še-le začetnik v tatvini, torej ne boš veliko kazni dobil.“

Martin nekako plašen gleda in posluša zastarane hudodelnika.

„Vesel naj bi bil in zadovoljen“, odgovori mu Martin, „in vendar mi je vzeto najdražje blago na svetu. Bil sem pošten vsikdar in niti trohice tujega blaga se ni nikoli dotaknila moja roka in sedaj mi je vzeto dobro ime, poštenje pri ljudeh in jaz naj bi bil vesel in zadovoljen!“

„No“, pravi tovariš, „če ti družega niso vzeli, to ni nič hudega. Z vsem svojim poštenjem in s svojim dobrim imenom si ne moreš kupiti ni kozarca žganja, ako nimaš denarja. Ha, ha! Počasi se boš že privadil našega življenja po ječah in take muhe te ne bodo nikoli več nadlegovale.“

„Ne govôri tako, Bog je naš gospodar in nikdo mu ne uide. Tudi ti boš skusil njegovo pravičnost, ako kazni ne obrneš v pokoro in ako se ne povrneš na pravo pot.“

„Poglejte ga, pridigarja, pogledjte! — Kedo te je pa najel, da mi boš tukaj kvasil prazne otrobe?“ zavrne ga hudodelnik.

Martin se odslej ni več mnogo menil s svojim tovarišem v ječi. Kakor je bil vajen od doma, tako je tudi v ječi opravljal svoje molitve, za kar je imel sedaj mnogo več časa, kakor zunaj.

Njegov tovariš se je sicer nekaj časa norčeval ž njega, a naposled se je vendar naveličal in zdelo se je, da lep vzgled Martinov tudi za zastaranega hudodelnika ni brez vpliva. Bil je bolj prijazen z Martinom in ako mu je pripovedoval kaj božjega, poslušal ga je mirno in tiho. Videlo se je, kakor da bi se tudi v duši hudodelnikovi vzbujali blagi spomini nedolžne mladosti, ko je tudi še on svoje roke sklepal pri molitvi. Seveda takrat so bile še roke njegove čiste in jih ni oskrnjevalo tuje blago in kri njegovega bližnjega.

Martin je vedno trdno upal in to tudi zatrjeval tovarišu v ječi, da se bo naposled le skazala resnica in da bo prišla na dan njegova nedolžnost.

„Moj zavetnik sv. Martin“, dejal je ob neki priliki, „ki se je usmilil v sili berača ob cesti, spomnil se bo, trdno upam, tudi mene.“

„Ako se to zgodi“, pravi tovariš, „tedaj tudi jaz spoznam, da je tvoje prepričanje pravo in potem začnem tudi jaz moliti.“

Nekaj dnij pozneje začul se je pred ječo velik šum.

„Gotovo je prišel sv. Martin kar na konju tebe rešit, ker je zunaj tak ropot“, norčuje se tovariš iz Martina. „Glej, kar dva sta prišla“, nadaljuje tovariš, ko pogleda skozi omreženo okno.

„Nikar tako brezmiselno ne govôri“, zavrne ga Martin. „Vse je mogoče!“

Kmalu nato pokličejo Martina iz ječe pred sodnika. Ondi sta stala dva človeka po zunanje videti zelo zapuščena. Bila sta ona tatova, ki sta vkradla suknjo, zaradi katere je moral Martin v ječo. Pozneje sta se pri svojem poslu sprla, očitala si razne hudobije in tatvine. Tako je prišlo vse na dan, tudi tatvina, zaradi katere je Martin po nedolžnem že dlje časa v ječi. — Pred sodnikom tega tudi nista tajila. Ko jima sodnik pokaže suknjo, priznala sta, da je prava in ko jima pokaže Martina, precej ga spoznata kot onega rokodelca, kateremu sta izročila suknjo in sicer iz tega namena, da bi sum tatvine od sebe odvrnila in vso krivdo navalila na Martina.

„Tedad je Martin vendar-le nedolžen,“ pravi sodnik. „Zelo sem tega vesel, ker mladenič ta mi je bil vedno všeč.“

Nato sodnik zopet pokliče Martina ter mu naznani, da se je spričala njegova nedolžnost, da je on ječe rešen.

„Ker ti je pa s tem storjena velika škoda, zato smo poskrbeli, da precej dobiš dela v našem trgu pri poštenem mojstru, ki je obljubil odškodovati te pri plači za tvojo zamudo v ječi.“

Martin vesel hvali Boga in svojega zavetnika, da mu je vrnil dobro ime in ga rešil ječe ter gre poslovit se od svojega tovariša v ječi.

„Vi diš,“ pravi Martin, „da moje upanje ni bilo osramoteno. Veruj in upaj tudi ti, poravnaj svoje krivice in tudi tebi bo Bog milostljiv.“

„Spoznam, spoznam,“ reče tovariš ihteč, „skušal bom popraviti svoje izgubljeno življenje. Martin, moli za-me! Z Bogom!“

Ta dan je bil za Martina eden najlepših dnij v njegovem življenju. In ko bi bili videli v njegovo blago srce, spoznali bi, da se bolj veseli kesanja in poboljšanja svojega tovariša v ječi, kakor pa svoje rešitve.

Nekaj let pozneje je bil Martin premožen mojster in posestnik, in nekdanji njegov tovariš v ječi bil je pri njem za hlapca. Gospodar ga je ljudem po pravici hvalil kot vernega, poštenega in delavnega človeka. Res: Poštenost velja!

XII.

Življenje ni praznik.

I.

Župnika lepopoljskega obiskal je danes tovariš iz šolskih let. Odkar sta dovršila latinske šole, nista se več videla, in od tedaj je preteklo že blizo trideset let; zato sta bila oba posebno vesela in srečna,

govorjenja in izpraševanja seveda ni bilo ne konca ne kraja.

„Kako krasen grad se vidi na ouem hribu“, reče tovariš župniku, gledajoč skozi okno na bližnji hrib. „Kako se imenuje?“

„Novigrad, lastnina grofa Miheljeva“, odgovori župnik.

„Kaj, grofa Miheljeva? onega, ki ti je mnogo pomagal, ko si se šolal?“ vpraša tovariš.

„Žal, da je oni blagi mož umrl in da sedaj gospodari njegov sin Rudolf grof Miheljev.“

„Kaj, temu lahkomišelnemu zapravljivcu je grof izročil grajščino? Saj se je govorilo, da bo posestvo dobil mlajši sin Bogdan; Rudolf pa da bo dobil le nekaj vžitka ter bo pod nadzorstvom.“

„Da, tako se je govorilo. Tako je govoril tudi stari grof sam. Toda po smrti niso dobili nobene oporoke. Čudno, da je tako skrbni gospodar, kakor je bil pokojni grof, pozabil na to. Najbrže ga je prehitela smrt in tako je dobil zapravljivi grofič Rudolf kot prvorojeni posestvo po očetu. Znan je po vsej okolici kot bogataj, razbrzdanega življenja, ki nikoli ne pride v cerkev in v tem oziru tudi pohujšuje druge ljudi. Največ bridkosti napravlja mi v fari grof Rudolf“, zatrjuje župnik svojemu tovarišu, „sedaj že dlje časa boleha, dal Bog, da ga strezne vsaj bolezen.“

Dolgo časa popoldne sta še kramljala šolska tovariša o najraznejših stvareh. Le prehitro jima je

potekel čas, ko sta se zopet ločila morda za vselej, kdo vé?*

Protí večeru opravlja župnik v sobi svoja opravila in zamišljen v delo prezrè, kako se je nebo stemnilo in kako so se črni oblaki podili na obnebu. Nagloma pa v bližini vdari strela, ki opozori duhovnika na bližnjo hudo uro. Silen piš začuje se okrog voglov, dež se vlije in votlo bobnenje spremlja to strašno prikazen v naravi.

„Hvala Bogu, da smo pod streho na suhem“, reče župnik sam seboj, „angelj varuh naj varuje hudega vse popotnike v tej grozni nevihti.“

Hipoma pa se odpró vrata v duhovnikovo stanovanje.

„Gospod, grof Rudolf je nenadoma nevarno zbolel ter prosi, da bi nemudoma prišli k njemu ter ga prevedeli. Prosim pa, da pohitite, ker je grof sam to naročil in ker je nevarnost po zdravnikovi sodbi smrtna.“

„Povejte grofu, da precej pridem“, reče župnik ter se napravlja za težavno pot.

Novigrad je bil blizo uro hoda od farne cerkve. Skozi gozd vodila pa je bližnjica, po kateri se je prišlo do grada dobre pol ure.

Zunaj pa je vihar divjal vedno hujše; bilo je, kakor da bi se bil odtrgal oblak. Silen veter igra se z drevesi in lomi vejevje, vmes pa neprestano gromi in treska.

„Malo treba počakati, gospod, da se vnese vihar, tudi cerkovnika ni doma“, pravijo domači župniku, ko se odpravlja na odhod.

„Ne morem, rečeno mi je, da naj hitim. To mi veleva sveta dolžnost in tu ni nobene izjeme. — Deček cerkovnikov naj gré z menoj.“

Kmalu sta na potu. Ubereta jo skozi gozd, kjer je bila ob robu pečine bližnjica proti gradu. Vihar pa je še hujše zdivjal in zlasti grozno se je čulo njegovo tulenje v gozdu. Tukaj je odkrhnil debelo vejo, tam s korenino izruval močno deblo; vmes pa je piš neprenehoma popotnikoma z dežjem bil v obraz.

„Jaz ne morem več naprej“, vzdihne dečko.

„Pa se vrni“, reče duhovnik, „in pojdi domov. Jaz moram naprej.“ — In stopal je urnih korakov dalje po gozdu. V trenutku pa se zablisne in strela vdari v drevo, stoječe ob stezi, koder je ravno šel duhovnik. Drevo je razklano, zemlja na okrog razgrebljena. Tudi duhovnik je omamljen v prvem hipu. A urno se zave in z Gospodom na srcu hiti zopet dalje.

Naposled pride vendar ves utrujen do ograje grajskega vrta in potegne za zvonec.

Precej pride vrtnar in mu odpre.

„Gospod“, pravi vrtnar, „branili vam bodo k grofu; tajnik in njegov brat ne marata, da bi ga prevideli. Tudi mene so podkupili, da bi Vam ne odprl vrat, a vest mi ni dala, da bi bil to storil.“

„Hvala Bogu, da si še o pravem času spoznal svojo napako. — Gorjé mu, kdor duhovniku brani k umirajočim.“

Urno stopa duhovnik po grajskem košatem drevo-redu. V tem se je zmračilo, vzlasti, ker so po obnebu še vedno begali sivočrni oblaki.

Blizo grada je že bil duhovnik, ko mu hipoma dva možaka zastavita pot. Imela sta klobuka globoko na čelo potegnena, zavita sta bila neznanca v dolge halje.

„Velečastni“, reče s prisiljenim, nenaturnim glasom eden tujcev, „prepozno pridete; ravnokar je grof Rudolf umrl!“

„Že umrl?“ reče župnik, ki tujcema vsled vrtarjeve izpovedi ni mnogo zaupal. „Morda pa je vendar še kaj življenja v njem; v sobo grem, da vsaj pomolim nekaj Očenašev za dušo pokojnikovo.“ Tujca pa mu molčé zastavita pot.

„Kaj to pomeni?“ zakliče župnik. „Branila mi pa vendar ne bodeta videti grofa živega ali mrtvega?“

„Vrnite se, velečastni; tu vas ni potreba; odidite z lepa, sicer rabiva silo.“

„Nikdo mi ne bo branil k umirajočim, ki me kličejo na pomoč,“ reče duhovnik, umakne se jima in ob strani skoči ter hiti proti gradu. — Toda precej prekosita lopova utrujenega duhovnika.

„Pustita me v miru! Gospoda, vajinega Boga nosim na svojem srcu“, prosi duhovnik.

„Vi ne smete nikakor v grad, in ako le še korak storite in besedo zinete, morate umreti.“ — Duhovnik pa vkljub temu zakliče na pomoč. V istem hipu pa plane lopov nad župnika in svetlo bodalo zabliska se v njegovi roki; z njim zamahne proti župnikovim prsim. Duhovnik glasno vzdihne in se zgrudi na zemljo.

„Ti si ga umoril,“ reče prestrašen tovariš napadniku.

„Tiho! Sedaj treba, da ga skrijeva v mejo. Po noči pa . . .“ V tem obmolkne.

„Nekdo prihaja,“ sikne, „beživa v grad, sicer je vse izgubljeno.“ — Urno zgrabita župnikovo truplo in ga vlečeta v gosto zaraščeno mejo.

II.

Temno je bilo v bolniški sobi grofa Rudolfa Miheljeva. Bolnik je mirno ležal na svoji postelji; utrujen je bil že do smrti, le oči so mu begale nemirno na okrog. Kak strah, kaka plašljivost se je kazala v teh očeh! Grof Rudolf je čutil bližnji konec svojemu življenju. Živo mu je bila pred očmi njegova preteklost. Vest se mu je vzbujala. V pijači, igri, razbrzdanosti, v šumnih veselicah dušil je očitiranje svoje vesti v zdravju, sedaj v boleznih je ne more več, zdi se mu vest vsemogočna in on obnemogel trepeta pred njo. O da bi mogel popraviti svoje življenje! — Toda vse popraviti, kar je zakrivil grof Rudolf, to ni bilo lahko.

Po krivici, proti poslednji volji očetovi prilastil si je posestvo. Podkupil je namreč služabnika očetovega, da je v bolezni očetovi izmaknil oporoko, katero je grof Rudolf uničil, ko je v njej bral, da je grof Bogdan, mlajši brat, gospodar Novegagrada, on pa da je pod njegovim nadzorstvom in ima le nekaj vžitka od posestva. Tega služabnika vzel je za svojega tajnika; ta in pa njegov brat sta gospodarila v gradu, Rudolf pa je rajal po veselicah. Studila sta se mu ta človeka, a iznebiti se tajnika ni bilo mogoče, ker sicer bi bil morebiti naznanil goljufijo grofa Rudolfa.

Ko pa se je shujšala bolezen, izginila so grofu Rudolfu izpred oči vsa slepila, katerih se je navzel iz brezbožnih knjig in od brezverskih tovarišev. In trepetal je kakor šibica, ko je imel stopiti pred večnega Sodnika. Toda brez vspeha je želel spraviti se z Bogom. Tajnik z bratom ni pustil duhovna k bolniku. Bala sta se, da grof odkrije spovedniku svoje hudodelstvo, v katero sta bila zapletena tudi sama. Dasi pa sta ga vedno nadzorovala v sobi, vendar se je posrečilo grofu skrivaj naročiti, da naj pride k njemu župnik lepopoljski.

Ko sta lopova to zvedela, bila sta vsa zbegana, naposled pa sta sklenila, ako drugače ne gre, tudi s silo ubraniti duhovnu pot do grofa. O tem zlobnem naklepu, katerega sta, kakor nam že znano, tudi izvršila, seveda bolni grof Rudolf ni vedel ničesar. Zato se je nemiren oziral proti vratom, kakor da bi koga

pričakoval. Ob postelji grofovi sedela je stara postrežnica. Ženici, ki je čula vse noči, se je dremalo. V sosednji sobi bil je tajnik s svojim bratom, ki sta šepetala med seboj.

„Kaj bo iz tega,“ reče tajnik, „vse se bo odkrilo, kar sva storila in izgubljena sva.“

„Kedo nama more kaj dokazati?“ reče stareji brat, „župnik, menim, da je dobil zadosti in mrličii nas ne morejo tožiti. Grof tudi ne preživi noči in ko umrje, greva in preneseva župnikovo truplo v propad ob stezi v gozdu, in ljudje bodo mislili, da se je ondi ponesrečil.“

„Toda, kaj bo z vrtnarjem? Ta ni zanesljiv, kakor si videl.“

„Ga bomo že podkupili. Nekoliko več denarja, pa bo tiho. — Sploh pa bodo nama pred sodiščem več verjeli, nego njem samemu. Stara postrežnica, ki dremlje pri grofu, bo gotovo rada povedala, da se nisva v tem času umaknila od grofa.“

Po tem razgovoru stopita v bolniško sobo.

„Ali ni še nič odleglo?“ vpraša tajnik postrežnico.

„Gospod grof še vedno počiva,“ pravi starka, „le oči mu nemirno begajo na okrog, najbrže, da ga nadleguje božjast.“

Hipoma bolnik glasno vzdihne:

„Ni ga duhovnika! — Ni ga! Nobenega!“ —

In krčevito se strese po vsem životu, oči pa vedno obrača k vratom.

V istem trenutku pa se vrata odprô in v sobo stopi — župnik lepopoljski z Najsvetejšim na srcu, bolj podoben duhu iz onega sveta, kakor živemu človeku. Smrtni strah spreleti navzoča hudodelnika, umirajočemu grofu pa se vtrne žarek upanja v temnih zadnjih trenutkih.

„Vendar pride! Hvala Bogu!“ vzdihne bolni grof Rudolf. Duhovnik stopi k bolniku in se vsede ob postelji. — Ko se hudodelnika zopet zavesta od strahu, migne tajnik bratu, šepetajoč: „Beživa, vse je izgubljeno!“

Grof Rudolf je skesan prejel sv. zakramente. Bil je zadnji čas, ker še med zahvalnimi molitvami je sklenil svoje življenje.

Duhovnik zapusti umrlega, a pred vratmi se onemogel zopet zgrudi na tla. „Za božjo voljo, gospod, vi ste krvavi!“ kliče stara postrežnica, ko zapazi duhovnika na tleh. Grofov zdravnik pa je takoj pri onemoglem, preišče ga in najde rano na prsih. Izjavi, da je z bodalom zadet, da pa se je bodalo zadelo ob svetinjo, katero je nosil duhovnik; da torej rana, dasi zelo nevarna, vendar ni smrtna. Slabo je vzlasti to, ker je bolnik izgubil toliko krvi. — V gošči je namreč našel vrtnar nezavestnega duhovnika, zdramil ga in peljal k umirajočemu grofu.

Vsem pa se je čudno zdelo, ko po smrti gospodovi tajnika ni bilo nikjer najti. Vrtnar pa, ki je bil priča, kaj se je godilo na vrtu, pojasnil je vse in takoj naznanil gosposki.

III.

Nekaj tednov pozneje lepega solnčnega dne se je prvič zopet župnik lepopoljski sprehajal po svojem vrtiču. Strah, trud, rana, izguba krvi, vse je pripomoglo, da ga je napadla huda vročinska bolezen, ki ga je več tednov priklepala na bolniško posteljo. Slaboten je še, a nebeško mirno in veselo zdi se da mu je obličje. Mnogo je prebil, a grofa Rudolfa je vendar spravil z Bogom. To napolnjuje gorečega duhovnika z nepopisnim veseljem. Radostno zato pogleduje proti Novemu gradu.

Na cesti pa se nenadoma pokaže lepa kočija, ki se ustavi pred župnikovim stanovanjem.

Grof Bogdan Miheljev, novi posestnik v Novem gradu, pripeljal se je, da pozdravi župnika lepopoljskega, mu čestita na ozdravljenju ter ga zahvali, da je bil pokojnemu bratu v pomoč ob zadnji uri, dasi je skoro pri tem moral sam umreti.

Solze so se iskriale v očeh grofa in župnika, ko sta skupaj Boga hvalila, da se je vse srečno izvršilo ter da sta tudi znana hudodelnika prejela zaslužen kaznen. Ravno sta se mislila ločiti, ko zazvoni opoldne: Zdrava Marijo. „Ta nam je pomagala“, reče župnik lepopoljski, ko pomaga grofu na voz. „Da, Marija rada pomaga,“ reče grof Bogdan, poslavljaljoč se od vrlega duhovnika.

XIII.

Najlepši biser.

I.

Angela je bila uboga deklica. Mati njena je bila vdova in že dolgo časa bolehná. Dobri ljudje so ji pomagali, da se je Angela izšolala in priučila šivanju. Sila je bila prikipele že do vrha. Vse, kar je mati prihranila, je večinoma pošlo in sedaj bi bile v največji siročini, da ni Angela z marljivim šivanjem za-se in za svojo mater prislužila najpotrebnejšega.

Angelo so poznali ljudje kot dobro deklico. Bila je vpisana v družbo Marijinih otrok. Zato je tudi rada molila in vsaki dan zgodaj zjutraj hodila k sv. maši. Točno ob svoji uri pa je bila že vselej pri delu. Povsod so jo radi imeli, kamor je prišla, ker je delala lepo in ceno in ker ni nikomur napravljala nobenih sitnostij. Tiha je bila in z vsem zadovoljna.

Bližal se je praznik brezmadežnega spočetja Matere božje, velik praznik za vsakega katoličana, posebno imeniten pa za otroke Marijine. — Sklenile so letos deklice te družbe, da napravijo za kíp brezmadežnega Spočetja dragoceno kronico. Ker je imela družba mnogo udov, pričakovali so po pravici obilnih doneskov. Tudi Angela je poznala svojo dolžnost v tem oziru. Ona, dasi revna, ni hotela

zaostati za drugimi. Marsikatero noč je v ta namen delala do nenavadno pozne ure. Marsikedaj bi si bila rada kaj novega napravila pri obleki, a misel, da mora hraniti za kronico, je vselej premagala, da je prihranjene denarje spravljala v denarnico. Dasi so bili njeni zaslužki le bolj skromni in dasi je morala ž njimi skrbeti za mater in za-se, vendar je v nekaterih mesecih prihranila deset goldinarjev.

Protí koncu meseca novembra pride k njej prednica družbe Marijinih otrok, ki je imela naročilo pobirati pri udih denar za kronico.

„Angela, od tebe tudi še nisem nič dobila za kronico,“ reče ji prednica, „ali nimaš tudi ti majhnega darila za Marijo?“

„Še nocoj,“ pravi Angela, „ko se vrnem z dela, prinesem ti, kar sem nahranila v ta namen.“

„Dobro, dobro! Da je le nekaj. Saj veš, veliko ne zahtevam, a vendar od vsacega nekaj. — Torej zvečer, Angela, se vidimo. Z Bogom!“

„Gotovo, gotovo!“ poslavlja se Angela od predstojnice.

Vsa trudna prišla je Angela zvečer domov, a nocoj nič ni čutila svoje utrujenosti. S posebnim veseljem štela je desetice in goldinarje, katere si je z varčnostjo in posebno pridnostjo prihranila v zadnjem času. O tem denarju celo materi ni povedala. Ne sicer zato, da bi skrivala pred njo, ker skrivnostij pred materjo dobra hči ne sme imeti nobenih; pač pa si je mislila, da bi ne bilo prav, ko bi se s tem

hvalila svoji materi. Skrivaj je hotela storiti to dobro delo upajoč plačila od nebeškega Očeta, kateremu so znana tudi najbolj skrita dobra dela.

Po skromni večerji se urno odpravi na pot.

II.

Mrzla jesenska burja je brila okrog voglov po mestnih ulicah. Ljudij je bilo malo na cesti. Vsak, kdor je le mogel, umaknil se je neprijetnemu pišu, ker proti njegovi sili najboljša obleka ne izda veliko.

Iz hiše tam doli na koncu mesta, že precej oddaljene od družih hiš, čuje se glasno ihtenje in kričanje.

„Ne bodite vendar tako neusmiljeni! Prosim vas lepo, potrpite še nekaj časa z menoj, vse vam bom pošteno poplačala, kakor do zdaj še vselej. — Ako nimate z menoj usmiljenja, vsaj nedolžnih otročičev se usmilite, ki nista nič zagrešila. Kam hočem ž njima v to mrzlo burjo, saj mi zmrzneta čez noč.“ Tako je ihtela neznana žena.

„Meni nič mar,“ začuje se odurni moški glas, „kdor ne plača stanovanja, ne trpim ga pod svojo streho. Jaz nimam hiše za lačne potepuhe, ampak za ljudi, ki pošteno plačajo. — Le urno se mi spravite iz hiše, sicer sem prisiljen, vas kar siloma vreči na ulico. — Hej, Jurij, pojdi sem, da pomečeva skozi vrata šaro teh ljudij; čemu bi nam zastonj delali nadlego?“

In tako se je zgodilo. Dasi je mati na kolenih prosila brezsrčnega skopuha, naj še do jutri ž njo potrpi, dasi sta nedolžna otročiča, videč, kako da joka mati, plakala tako milo, da bi se moralo risu omehčati srce, vse nič ni pomagalo pri grdem človeku, ki je bil brez srca in katerega bog je bil denar.

Postelja, mizica, par polomljenih stolov, nekaj posode, vse to je bilo v par trenutkih na ulici. Na posled gospodar prime še nesrečno mater ter jo z otrokoma vred porine na cesto in jezno za njimi zaloputne z vratni.

„No, sedaj bo vendar mir pred temi nestrpnimi berači, ki so le v nadlego, a se ne zmenijo, da bi plačali, kar so dolžni.“

„Grdo si naredil s sirotami in bojim se, da se bo kedaj še našim otrokom tudi tako godilo, da jih bodo čez prag metali.“

„Tiho! V svoji hiši sem sam jaz gospodar! Jaz storim, kar hočem in stokrat sem ti že povedal, da se ti nimaš vtikati v moje stvari.“ — S tem je bil končan prepir med skopuhom in njegovo ženo, ki bi bila revežem rada pomagala, a ni smela pri hiši nič govoriti.

Kam pa naj gre mati z otrokoma? Starejši se je drži za krilo, joka in trepeta od mraza, mlajšega dojenca pa pestuje v svojem naročju. Vsa obupana omahne na stol in zdi se ji, da mora umreti od zapuščenosti.

Oh, kako srečna je bila še pred par meseci! Imela je dobrega moža in otroka sta imela skrbnega očeta. Bil je rokodellec — zidar, priden in pošten. Vsako soboto zvečer je prinesel svoj prislužek domov in ni imel drugih potreb razven za svojo družino. — Revna sta bila, ko sta se vzela, bogastva tudi pozneje ni bilo, ker zaslužek ni bil velik in sta vzlasti z otroki imela mnogo troškov, a vendar sta se pošteno preživljala. Čedno sta oblačila sebe in otroka ter skrbela za primerno hrano in stanovanje. — Toda pri zidanju neke nove hiše se je mož ponesrečil; padel je z visokega odra in skoro mrtvega so ga prinesli domov. V par dnevih spremila ga je vdova z dvema nepreskrbljenima otrokoma na pokopališče.

Bliskoma je bila uničena sreča poštene rokodelske družine. Treba je bilo sedaj v pozni jeseni skrbeti poleg hrane za gorko obleko, za drva, treba je bilo plačati stanovanje, a vdovi je primanjkovalo vsega potrebnega. Bila je sicer pridna delavka, a za sedaj ni mogla od otrok. Trudila se je mlajšega otroka spraviti kam k dobrim ljudem, da bi šla sama na delo. Vse je imela že lepo napeljano in oskrbljeno, le za stanovanje je prosila gospodarja, naj nekoliko počaka s plačilom. A tu je zadela, kakor smo se prepričali, ob trd, mrzel kamen. In tako je zdaj na ulicah, kjer burja tako neusmiljeno brije in se igra z gostimi snežinkami. Sedeča na stolu premišljala je uboga mati, kaj storiti. Otroka je zavila v gorko odejo, da sta se pomirila in zaspala, sama pa

v tužnih mislih tudi za trenotek zadremlje, seveda le omamljena od bridkostij in slabostij. Takoj jo objamejo zlate sanje. Moža vidi pred seboj zdravega in veselega, ki ji je prinesel tedenski zaslužek ter ji zatrjeval, da ni umrl, kakor ljudje pravijo, da se mu prav dobro godi in da tudi njej in otrokom ni nobene sile. Izroči ji denar, da plača svoj dolg in z možem se vrmeta v gorko sobico.

Oj kako je tukaj prijetno! Kako gorko je nedolžnima otrokoma . . . Goljufni spanec, ali hočeš v večno spanje zazibati ubogo družino?!

III.

Bila je že tema in sneg je še vedno naletaval, ko je Angela hitela v zbirališče Marijinih otrok. To je bilo ne posebno daleč od one hiše, v kateri se je godil ravnokar opisani žalostni prizor z vdovo in sirotami. Angela začuje v daljavi glasno vzdihovanje. Strah jo je, a vendar hiti proti kraju, odkoder prihaja ihtenje. Angela se prestraši, ko zapazi na sredi ulice jokajočo ženo, držečo v naročju spečega otroka.

„O Bog!“ vsklikne Angela, „Marijana, kaj pa delate tukaj? Kaka nesreča vas je zadela?“

„Oh, Angela jaz sem zelo nesrečna. Kaj bo z menoj, kaj bo z mojimi otroci? Hišni gospodar nas je vrgel iz stanovanja, ker mu nisem mogla takoj prvi dan plačati stanarine, in sedaj ne vem pod milim Bogom nikamor.“

V Angelinem srcu se je pričel hud boj. Deset goldinarjev je imela v žepu, in kakor je od Marijane zvedela, ravno dovolj, da bi ta plačala za ostalo stanarino. Toda kaj bo dala kot Marijino dekle za novo napravljeno kronico? Zvedavo jo bodo tovarišice povpraševale, koliko je prinesla, skušale se bodo med seboj, katera bo več dala, Angela vendar ne sme biti med zadnjimi. Naposled vendar srečno dokonča boj v svojem srcu in nekako mirno reče Angela Marijani, katero je že dlje časa poznala kot pošteno in delavno ženo:

„Nikar ne obupaj, Marijana! Le vstani in mirna bodi! Tukaj imaš deset goldinarjev. Vzemi jih in plačaj neusmiljenega oderuha, da te zopet vzame pod streho. Znaprej bo pa že Bog preskrbel. Marijini otroci gotovo ne bodo pozabili uboge družine.“

„Oh, kako si dobra, Angela! Toda, ali pa smem tudi vzeti ta denar? Kaj pa poreče tvoja mati?“

„Zato le brez skrbi bodi! Mati nič ne vedó za te denarje. Jaz sem jih skrivaj prihranila z delom čez čas in namenila sem jih za novo krono Matere božje. Vem pa, da Mariji le vstrežem, ako v toliki stiski denar tebi izročim in le par desetice, ki jih še imam, darujem v imenovani namen.“

Angela gré z Marijano, potrka na okno hiše, izroči denar in preskrbi, da se je revna družina zopet preselila na suho pod streho.

Tako milo-proseče je Angela posvarila trdosrčnega skopuha, da se je zdelo, kakor da bi se mečilo tudi njegovo kamenito srce.

Oj, srce človeško! Kako skrivnostna uganjka si ti! V kako raznovrstnih podobah se nam kažeš! — Kak razloček med srcem Angelinim in srcem skopuhovim! — V ogledalu svete vere pa je rešena ta uganjka.

Angela hiti in je kmalu v zbirališču, kjer Marijine hčere donašajo svoje darove male in obilne. Nekako boječe se približa tudi Angela ter izroči predstojnici dve desetici.

„Ne morem več dati“, reče zarudela.

„Že dobro“, reče predstojnica, „saj vem, da si revna in da moraš skrbeti za bolešno mater. Hvala lepa! Nebeška mati naj ti stotero poplača tvoj dar.“

Angela pa se hitro izgubi med druge tovarišice. Sramovala se je, da je tako malo prinesla, a povedati tudi ni hotela, kam je denar dela; nebeška Gospa že vé, kaj je z denarjem storila, in Angela upa, da je s tem ravnala prav po njenih željah.

Nekaj dnij pozneje je bil god brezmadežnega Spočetja. Ta dan se je vršilo slovesno venčanje kipa Matere božje z novo dragoceno krono. V slavnostnem govoru je pojasnoval duhovnik misel: Lepi in dragoceni so biseri, ki krasijo Marijino krono, a najlepši biser v očeh nebeške Kraljice je ljubezen do Boga in s to združena ljubezen do bližnjega.

Po dovršeni slovesnosti pa pokliče duhovnik Angelo k sebi ter reče vpričo drugih tovarišic:

„Vsi biseri, ki ste jih Marijine hčere darovale za krono, dragoceni so in lepi, a najlepši biser darovala je naša Angela, ki se je usmilila uboge družine ter je to delo, kar je še posebne hvale vredno, skrivala pred svetom. Tako delajte v prihodnje vse Marijine hčere in krona je tudi vam vsem zagotovljena pri Bogu.“

Angela, kateri se je neprijetno zdelo, da je Marijana to stvar obesila na veliki zvon, povešala je med tem nagovorom sramožljivo svoje oči in ničesar ni mogla spregovoriti. Srce ji je bilo polno veselja, kakoršnega človeku daje zavest, da je storil dobro delo; zato ji ta očitna pohvala veselja ni pomnožila, a tudi srca ne napihnila. Radostna hitela je domov, kjer jo je težko pričakovala njena mati, ki je tudi zvedela o tem dogodku.

„Draga moja“, reče ji mati, „mного veselja sem že vžila s teboj, a take radosti, kakor danes, mi nisi še napravila nikoli. — Blagoslov božji in materin bodi vsikdar s teboj in povsod.“

Da bi pač vse slovenske matere imele tako veselje in srečo s svojimi hčerami!

XIV.

Kukunjanski zdravnik.

(Francoski spisal José Roumanille.)

To je bil zdravnik, kateri je izvrstno razumel svojo vednost. Tudi potem, ko je že vse svoje skušnje opravil z odliko, vedno si je kupoval zdravniških knjig ter jih marljivo prebiral. Toda v Kukunjanu, kjer se je nastanil pred dvema letoma, niso imeli ljudje do tega zdravnika nobenega zaupanja. In za to so imeli prebivalci tudi svoje vzroke. Kaderkoli je namreč kdo videl zdravnika, videl ga je z bukvmi, iz katerih je neprenehoma bral. Bistri Kukunjanci pa so modrovali med seboj: Naš zdravnik ničesar ne razume; vedno le bere in bere. A kedor se uči, ta se hoče še le kaj naučiti. Ako sam kot potrebno spozna, da se še uči, to je znamenje, da nič ne razume, a kedor nič ne razume, nevednež je in ne zasluži našega zaupanja. — O tem predsodku so bili Kukunjanci trdno prepričani, zato so pustili domačemu zdravniku mnogo prostega časa za učenje, sami so si pa v potrebi drugod iskali zdravnikov.

Znano pa je, da je zdravnik brez bolnikov, kar svetilnica brez olja. Britko je živeti brez dela in brez zaslužka. To je skušal tudi naš zdravnik, ki si ni skoro slanega kropa prislužil s svojim zdravljenjem.

A prišel je čas, ko se je vse to bistveno spremenilo.

Zdravnik se je naposled seveda le naveličal svojega stanja. Zato nekega dné nenadoma po celem Kukunjanu razglasi izredno zanimiv oklic: „Moja vednost je tako obširna, tako temeljita in dovršena, da se ne upam le bolnikov ozdravljati — kar je meni kot zdravniku seveda le otroška igrača — marveč jaz tudi mrtvega oživim, kar se pač mora imenovati vrhunec zdravnikove modrosti. — Da, mrtvega oživim in sicer mrtvega že zakopanega v grobu! In to storim, kedar drago, pri belem dnevu ter v ta namen povabim na pokopališče vse Kukunjance na dan, katerega sami določijo.“

Vse je seveda govorilo po mestu o tem razglasu. Toda onih, kateri bi bili zdravniku kaj verjeli, bilo je zeló malo. Vkljub temu pa so si mislili: „Ničesar ne izgubimo, ako povabimo zdravnika, da dopolni svojo obljubo. Pri delu ga je treba videti; mojster se spozna po svojem delu. Morda se mu pa vendar le posreči, gotovo brez vspeha vedno ne tiči v bukvah! In dandanes že tako skoro vsaki dan ljudje znajdejo kaj novega. In naposled, ako se mu posreči poskus, hvalili bomo zdravnika; ako ne, se mu bomo še bolj smejali, nego do sedaj.“

Domenili so se, da se prihodnjo nedeljo, ko odzvoní poldne, zberó Kukunjanci na pokopališču in vpričo njih naj pokaže zdravnik svojo posebno učenost in moč, da vzbudi v življenje mrtvega; ali jednega ali več, v tem niso bili ljudje jedini, vendar kolikor več, toliko bolje.

Predno je zazvonilo poldne v nedeljo, bilo je že na pokopališču ljudstva, da se je vse trlo. Vzlasti je bila gnječa velika okoli križa, ker tam je bil prostor, pripravljen za zdravnika, in vsakdo je hotel od blizo opazovati velike reči. Skoro zadnji med ljudmi pride zdravnik in tedaj še le obmolkejo glasovi onih, ki so si že šepetali: „Ne bo ga! Za norca nas je imel!“

Grobna tišina zavlada na pokopališču. — Zdravnik zakašlja, pozdravi ljudi ter jih nagovori tako-le: „Dragi prijatelji! Obljubil sem vam, da vpričo vas vzbudim mrtvega v življenje. Zbrali smo se danes tukaj, da vpričo vas spolnim svojo obljubo. Zagotavljam vas, da mi je popolno vsejedno, katerega koli da vzbudim v življenje ali Jakoba ali Janeza, Ano ali Barbaro, Klavdija ali Šimona. — Ali hočete, da vam pokličem iz groba . . . Šimona? Kako ste ga že klicali? . . . Šimon Kabanier, ki je umrl vsled udne bolezni, menim da pred jednim letom.“

„Prosim, gospod doktor“, rekla mu je Katarina, vdova po pokojnem Šimonu, „To je bil vrl in pošten mož. Vsakdo ga je rad imel; vzlasti sem mu bila jaz iz srca vdana; osrečil me je in žalovala bom za njim, dokler tudi mene ne položé v črno zemljo! Toda ne kličite ga iz groba! Kajti leto žalosti bo kmalu minulo in zaradi svojih opravkov pri hiši sem že obljubila velikemu Paskalu, da se vzameva predpustom. Danes teden bova že na oklicu in tako seveda ne gre stvari poderati, ker smo že napravili pisma pri gosposki.“

„Dobro! Katarina, ako ne dovolite, sile vam ne bom delal. — Torej morebiti oživim Nanjo Karotte, katero so pokopali na Svečnico?“

„Tega se varujte, gospod doktor“, zavpije Jakob Lamele, „Nanja je bila moja žena. Deset let sva skupaj živela in bilo je deset let — pekla, to vedó vsi Kukuljanci. Nanja naj torej ostane v grobu, kjer je, tako ima ona pokoj tukaj, jaz pa doma v hiši. Saj ste jo poznali, gospod doktor, prava čmerika, samoglava, lena, jezična, umazana . . . In . . . toda dovolj!“

„Torej ali jo oživim ali ne?“ vpraša zdravnik.

„Prosim, da jo pustite v miru. Saj veste, ostali so mi po njeni smrti trije otroci in kedo se bo sam ukvarjal ž njimi. Moral sem se torej oženiti in sedaj seveda dveh žen ne potrebujem. Torej je nepotrebno . . .“

„Dobro!“ pravi zdravnik, „razumem. To je več kakor jasno in gotovo. — Torej oživim . . . kajti konečno vendar jednega moram oživiti, da dopolnim svojo obljubo . . . Počakajte tega-le . . . mojstra Petra.“

„Mojstra Petra s Starega Dvora?“ reče Feliks Bonopugno. „Da, da!“ pravi zdravnik.

„Ah, to je bil moj ubogi oče, Bog mu daj večni mir in pokoj! Gospod doktor, ne motite ga v njegovem grobu. Kajti žalosten bi bil, ko bi se vrnil med svoje otroke, katere je vedno učil, da naj se radi imamo. Mi pa smo se mnogo let tožarili po očetu in mnogo zapravdali. Šest nas je, štirje sinovi

in dve hčere, a vsi smo ubožni, imamo dovolj otrok, za katere nam je skrbeti; vsak gleda le na-se in vodo napeljava na svoj mlin. Kaj bi torej bilo z očetom, ne vem; najbolje torej, da počiva v grobu.“

„Torej pustimo mojstra Petra s Starega Dvora v miru“, veli zdravnik. „Toda jaz nisem prišel sem slepih mišij lovit. Da bi torej vendar le nekaj videli, oživim . . . koga hočete, da vam oživim?“

„Marjetico! Vzbudite v življenje mojo Marjetico!“ vskliknila je med množico jokajoča žena, mati pokojnice.

„Ne, ne, gospod doktor, te ne oživljajte“, reče mlado dekle. „Še pred smrtjo mi je povedala, kako rada umrje. Pustite jo v posvečeni zemlji, kajti oni, katerega je rada imela, oženil se je že z drugo.“

„Uboga Marjetica!“ vzdihne tudi zdravnik. „Toda meni že vse to preseda“ nadaljuje doktor. „Vsemu temu treba konec storiti. Jaz oživim sedaj Besuketa, ki je pred dobrim mesecem umrl nenadoma med kosilom za mizo.“

„Jaz tega ne pustim“, zakriči Ludvik Gavgalin, mahajoč z obema rokama. „On mi je prodal svojo gorico in svoj zadolženi dom. Jaz sem mu vse pošteno plačal do zadnjega krajcarja s samimi srebrnimi peticami. Toda, ako bi oživel, hotel bi zopet kaj od mene imeti. To pa bi ne bilo pravično, gospod doktor!“

„Dobro! Torej pustimo tega pri miru. — Počiva pa med drugimi tukaj na pokopališču po-

kojnik, ki ni zapustil ne žene, ne otrok, ne brata, ne sestre, zapustil vam je le vzglede lepih krščanskih krepostij. To je vaš pokojni duhovni pastir. Ta vas je posebno ljubil, za njim ste neizmerno žalovali. — Upam torej, da nikdo ne bo proti temu, da oživim vašega pokojnega župnika.“

„Ne! Ne!“ slišali so se glasovi. „Naj počiva v miru! Bil je že star in bolehen in mnogo truda mu je prizadela zadnji čas težavna služba med nami! In pa saj si je zaslužil nebesa z dobrimi deli!“

„Ako je tako“, reče zdravnik, „obrnimo se drugam. Tam le, prav blizo vidim lesen bel križec, okrog njega polno zelenja in krasnih belih cvetov. To je grob nedolžnega deteta, ki je umrlo, kakor je pisano v knjigah, komaj deset mesecev staro. Tega angelja bodete vendar le veseli, ako ga vzbudim v življenje?“

„Gospod doktor“, zakliče stara ženica stoječa blizo križa. „To je bil naš malček, jaz sem bila njegova babica. Ravno so mu jeli zobjé bosti iz čeljusti, moral je umreti ubožec. Toda kar Bog stori, vse prav stori, bodi češčeno Gospodovo ime. Moja hči, mati tega deteta, ima sedaj drugih otrok celo kopico in zato naj ta angelj le mirno spava v grobu in prosi naj duh njegov v nebesih za svoje na zemlji!“

— Tedaj je bilo poskušenj dovolj in zato reče zdravnik:

„Dovolj za danes, menim, da je bilo več kakor dosti. Ako ne dovolite, da napravim tu pred vami kaj posebnega, storiti bom skušal to drugod; ne bom sicer oživiljal mrtvih iz grobov — ker tega, kakor ste se prepričali, mi vi sami ne dovolite — pač pa hočem biti v pomoč onim, kateri bi prišli v nevarnost, da jih zaloti smrt. Z Bogom!“

In kaj mislite, kaj je od tedaj počel zdravnik v Kukunjanu? Ni sicer obujal mrtvih, a mnoge žive je obvaroval smrti. Kajti Kukunjanci so od tedaj njemu vse zaupali in ga vselej klicali v boleznih na pomoč. Kajti — rekli so — ako ni dopolnil svoje obljube na pokopališču, to ni bila njegova, to je bila naša krivda.

In vse je dobro, kar se dobro konča! — Le to nam je še pripomniti, da so nespametni oni, ki delajo le za posvetno minljivo slavo, kajti komaj da obzeleni trava na grobu našem, že smo skoro pozabljeni med svetom, že bi se nas branili, ko bi se hoteli vrniti na svet; temu priča so Kukunjanci, ki pa imajo v tem oziru mnogo jednakomislečih bratov in sester po svetu.

KAZALO.

	Stran
I. Terno	1
II. Morilec	9
III. Blagor usmiljenim	18
IV. Blanka	26
V. Črna Vida	37
VI. Beli cvetovi	47
VII. Podoba preblažene Device	57
VIII. Bogatajeva hči	65
IX. Čuden gost	75
X. Junak	81
XI. Poštenost velja	86
XII. Življenje ni praznik	94
XIII. Najlepši biser	104
XIV. Kukunjanski zdravnik	113

